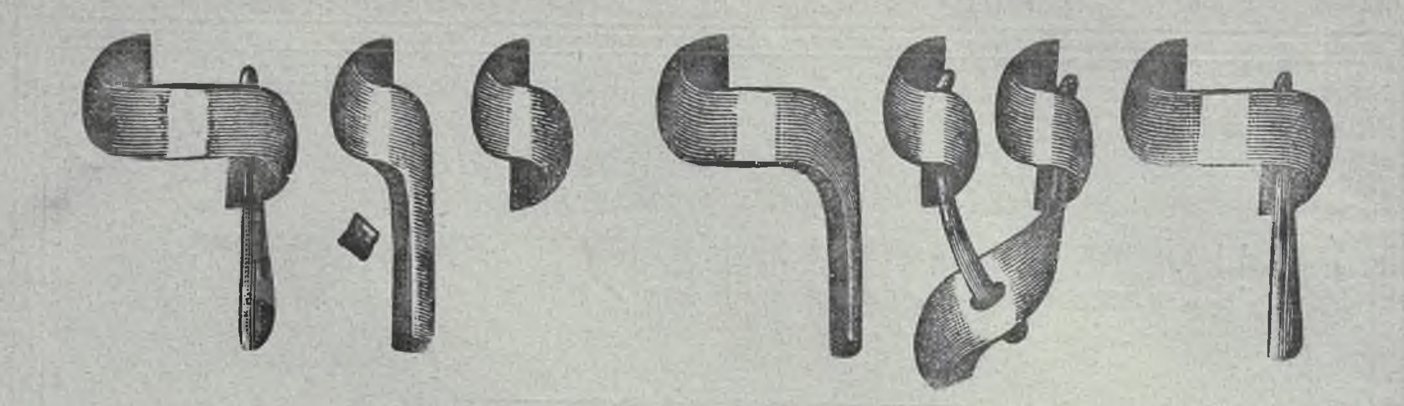

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדען 8. טאָג.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארען —.6 פלארין.
האלביאָהריג —.3 "
פירטעליאהריג 1,50 "
דייטשלאנד — .10 מארק.
ארץ ישראל — .12 פראנק.
אנדערע לענדער — .15 "
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
10 קרייצער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאָהרליך —.5 רוביל.
האלב יאהרליך —.3 רוביל:
פיערטעל יאהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אררעסע קאסט
20 קאפ.

קראקויא, כסלו תר"ס. | נומר 21. | Krakau, 15 November, 1899

אינהאלט:

א) דער יוד. — י. ל.
ב) פאליטישע איבערזיכט. — י. ל.
ג) צייטונגס-שטיממען. — פ. ק.
ד) א גרוס פון יענער זייט ים. — הלל מאלאכאווקי.
ה) יודישע שטעדט און שטעדטליך. — אמת.
ו) די יודישע וועלט.
ז) וועלט נייעס.
ח) דער דור הפלגה. גערדיכט. — ש. פרוג
ט) אונטערן באנק. אבילד. — מ. ספעקטאר.
י) אוים בלאטע. א בילד. — אברהם רייזען.
יא) מיליאנען. פעלעטאָן. — שלום עליכם.

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Dietelsgasse 45.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien I. Bez. Rudolfsplatz 6.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II.

אין בערלין:
Verlag „Achiasaf" Berlin, zu Händen Dr. H. Malter, Charlottenburg, Pestalozzistrasse 29.

„דער יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער:
1920 a Nachtrag VII.

דער „יוד“ אלס וואכענשריפט!!

די אלע פֿריינד פֿון פֿאלק וועלען געוויס מיט פֿערגניגען מקבל זיין די נאכריכט, אז פֿון דעם נומר אן און ווייטער וועט

„דער יוד“

ווערען א אָפטערער גאסט בייא דעם פובליקום

און וועט ערשיינען אלע וואך.

מיר רעכענען פאר איבריג, דא צו רעדען וועגען די נייטיגקייט פון א וואכענבלאט אין זשארגאן, אויך איז נאך אונזער מיינונג שוין ניט נייטיג פיל צו רעדען וועגען דער פראגראמע פונ'ם „יוד“. פון די 20 נומערען וואס זענען הערויס ביז איצט האבען שוין די לעזער ערקענט אין „דעם יוד“ איין אמת'ן פאלקספריינד און האבען זיך איבערצייגט אז „דער יוד“ האט זיך תמיד בעמיהט, לויט מעגליכקייט, צו עררייכען זיין צוועק; ליידער איז די מעגליכקייט געוועז ניט געגוג גרויס, ווייל דער יוד האט ערשיינט בלויס 2 מאל אין מאנאט. איצט אבער אז „דער יוד“ וועט ערשיינען יעדע וואך וועט די מעגליכקייט פערשטארקט ווערען און וועט דעריבער ער קענען זיין פראגראם נאך פיל פערגרעסערן.

ווי ביז היינט, וועט „דער יוד“ אויך ווייטער דינען טריי זיין פאלק און זיינע אלע פאלקס־אידעאלען, דאס וועט זיין — זיין הייליגסטער צוועק, נאר חוץ דעם וועט זיך אין „יוד“ יעצט געפינען אויך אנדערע ידיעות וואס איז נייטיג פיר יעדער יודען צו וויסען אלס יוד און אלס מענש. מיר וועלען דעריבער דא אויסרעכענען די אלע אבטהיילונגען פון יוד, בכדי די לעזער זאלען אליין קענען, מעהר אדער וויינגער האבען א בעגריף פון די אלע פערבעסערונגען וואס ווערען געמאכט אין אונזער צייטשריפט.

I. Jahrgang. DER JUDE. Nr. 21.

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדען 8. טאג.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

דער פרייז פיר רוסלאנד:
גאנץ-אהרליך —.5 רוביל.
האלב-יאהרליך — .3 רוביל.
פיערטעל-יאהרליך 1,50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 3 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארען —.6 פלארין.
האלביאהריג 3,50 "
פיערטליאהריג 1,50 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילונג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט 10 קרייצער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint jeden 8. Tag.

קראקויא, כסלו תר"ס. נומער 21. Krakau, 15. November, 1899.

אונזער הערצליכסטען דאנק

זאגען מיר דא ה' י. ה. ראבניצקי, פיר זיין אייפריגע און ניטצליכע ארבייט, וועלכע ער האט געווידמעט אונזער צייטשריפט אלס רעדאקטאר פון אנפאנג אן ביז דער פאריגער נומער, מיט וועלכער עס האט זיך געענדיגט זיין רעדאקציאן.

מיר זענען איבערצייגט, דאס „דער יוד" בלייבט איהם אויך ווייטער ליעב און טהייער און ער וועט ניט אויפהערען דורך זיין ליטעראַרישע קראפט מיטצוהעלפען אין זיין ענטוויקלונג.

חברת „אחיאסף".

„דער יוד".

פון דעם נומער אן הויבט אן „דער יוד" ארויסצוגעהן וועכענטליך און אונטער א נייער רעדאקציאן. אין דער צייט פון זיין ערשיינען האט שוין „דער יוד" זיך געפונען זיינע לעזער און זיך ערווארבען זייער ליעבע, איצט דארפען מיר שוין מעהר ניט שטעלען די פראגע, אויב ס'איז נייטיג „דער יוד" און פאר וועמען ער איז, דער פנים פון בלאט, זיין ריכטונג איז אויך געווארען קלערער. אין איהם זעהען די לעזער א צייטונג וואס איז בעשטימט צו דיענען דעם פאלק, עפענען איהם די אויגען אויף זיין איצטיגע לאגע, איהם ערקלערען און בעלייכטען די פראגען, וואס בעוועגען אונזער לעבען, איהם אויפדעקען זיין גלעצענדע פערגאנגענהייט, וועלכע ס'איז פאר דעם פאלק פערדעקט מיט א דיקען שלייער. „דער יוד" האט זיך בעמיהט צו שטארקען אין אונזער פאלק די האפנונג אויף בעסערע צייטען, וועקען אין איהם די לוסט צו א גליקליכערען און שטאלצען לעבען און איהם בעוועגען צו ארבייט פאר'ן פאלקס גליק אין דער צוקינפטיגער צייט.

אין דעם חשך און יאמער, מיט וועלכע עס איז אלע מאל פול געוועזן אונזער לעבען, האט שטענדיג פאר אונז געלייכטען אין די ווייטע הימלען א ליכטיגער שטערן און זיין ליכט האט אונז קיין מאל ניט געלאזט זיך מיאש זיין. דאס ליכט האט געווארעמט אונזערע הערצער און אפט בעלייכט אונזער פינסטערען וועג. דער שטערן איז געוועזן אונזער גלויבען, מיט וועלכען עס זענען געוועזן פערבונדען אונזערע הייליגסטע האפנונגען אויף א גליקליכען, פרייען נאציאנאלען לעבען אין אונזער הייליגען לאנד. אונזערע נאציאנאלע האפנונג האט איצט אבער אנגענומען אנ'אנדער פנים, זי גלענצט ניט מעהר אין דער ווייטענס ווי א ליכטיגער שטערן אין הימעל, וואס איז אזוי ווייט פון דער ערד; די האפנונג איז פון הימעל אראפ אין פאלק אריין און עס האט אויפגעפלאמט פיעל הערצער צו א ברענענד הייסע ליעבע צו ציון, עס האט ארויסגערופען א שטארקע ציוניסטישע בעוועגונג, עס האט געשאפען קאנגרעסען, א באנק, טויזענדער חברות מיט א בעשטימטער ארגאניזאציאן אין אלע לענדער פון דער וועלט, וואו עס שלאגט נור א יודיש הארץ.

אונזער צייטונג, וואס איז בעשאפען געווארען דורך דער ליעבע צום פאלק און צו זיין אידעאל, שטעלט זיך פאר זיין הייליגען צוועק, טריי צו דיענען ציון, צו שטארקען אונזער פאלקס-בעוואוסטזיין, צו ערציהען אונזער פאלק צו א נעזונדען נאציאנאלען לעבען, צו וועקען ליעבע צו אונזער אלטען לאנד, מיט וועלכען זענען פערקניפט אלע אונזערע הייליגע זכרונות און אלע אונזערע בעסטע האפנונגען. מיר ווילען וועקען אין פאלק דאס בעוואוסטזיין, אז זיין גליק און די ערפילונג פון זיינע האפנונגען הייגנען אפ נור פון איהם אליין, פון זיין ווילען, פון זיין אבגעגעבענהייט דער הייליגער זאך.

ארבייטענדיג אין דער ריכטונג מיינען מיר דערמיט ניט, אז אונזער בלאט זאל דיענען אויסשליסליך נאך דער אדער יענער פארטיי, נאך דעם אדער יענעם בעשטימטען נוסח. אונזער בלאט וועט זיין פריי און זעלבסטשטענדיג.

ווייזענדיג דעם פאלק, וואס ס'איז גוט און ריכטיג, און וואס ס'איז שלעכט און פאלש, נעהמט זיך אונזער בלאט דאס רעכט אויך צו קריטיקירען אלדינג, וואס קומט פאר אין ציוניסטישען לעבען. מיט דעם ווארט „קריטיק" איז ניט געמיינט נור צו זוכען חסרונות און אמתע אדער פאלשע בלבולים, נאר אונטער קריטיק פערשטעהן מיר ריכטיג אבצושאטצען יעדער נייע ערשיינונג, אויפווייזען איהרע מעלות און חסרונות, אויסזוכען מיטלען ווי צו פערמעהרען די מעלות און ווי אויסצובעסערען די חסרונות.

מיר ווילען דורך אונזער בלאט בריינגען געזונדע בלוט אין אלע אברים פון יודישען קערפער, מיר ווילען בריינגען אומעטום מעהר ליכט און מעהר לעבען. דעראיבער מוזען אונז זיין טייער און הייליג אלע אינטערעסען פון יודישען פאלק. מע דארף זעהן, עס זאל אומעטום געשאפען ווערען די נייטיגע און מעגליכע פערבעסערונגען. דאס יודישע פאלק איז קראנק, מיר קענען אויך איצט זאגען צוזאמען מיט אונזער גרויסען נביא „מכף רגל עד ראש אין בו מתם" פון קאפ ביז די פיס איז ניטא ביי איהם קיין גאנצעס גליעד, „פצע וחבורה", אומעטום פול וואונדען און ביילען. מיר ווייסען גאנץ גוט, אז אונזערע וואונדען וועלען מיר קענען אין גאנצען אויסהיילען נור דענסטמאל, ווען מיר וועלען האבען אנ'אייגען היים, וואו מיר וועלען קענען לאזען אויסרוהען אונזערע פערשמאכטע גליעדער. איצט אבער קענען מיר נור דאס טהון: בינדען אונזערע וואונדען, שמירען זיי מיט באלזאם, מיר זאלען דערמיט קריגען האטש מעהר קראפט אויסצוהאלטען אונזער שוואכען גוף, און צו ווארעמען דאס פייעריל פון רוחניות, וואס ברענט אין אונזער הארצען, ער זאל חלילה פון שוואכקייט ניט אויסגעלאשען ווערען פאר דער צייט.

פון דער א־בייט טארען מיר זיך ניט אפזאגען, מיר טארען ניט שטעהן און זיך רוהיג צוקוקען אויף אונזערע בלוטיגע וואונדען. מיר ווילען אונזערע פעהלער אויך ניט פערדעקען אדער אפלייקענען, אלע קראנקע זייטען פון אונזער לעבען וועלען מיר גענוי ארומריידען אין אונזער צייטונג, אלדינג וואס בעטרעפט אונזער לאגע וועט געפינען אין איהם זיין פלאטץ.

דער פובליציסטיק, וואס ס'וועט זיך בעשעפטיגען מיט אונזערע פראגען, וועלען מיר אפטיילען מעהר ארט ווי פריהער. צוזאמען מיט דעם וועלען מיר זעהן, אז די ארטיקלען אין אונזער צייטונג זאלען זיין געשריבען גרינג און פערשטענדליך, כדי אויך דער גרויסער המון פון אונזער פאלק זאל זיי קענען פערשטעהן, מיר ווילען דערמיט אלע פראגען איבער אונזער לאגע אריבערטראגען פון געשריבענען ווארט פון צייטונג אין מח און אין דאס הארץ פון יעדען יודען, מיר ווילען שטארקען דעם אינטערעס פון יעדען איינצעלנען צו די אינטערעסען פון כלל, פון גאנצען פאלק, יעדער זאל קלערען איבער די שאלות וואס ווערען געשטעלט פון לעבען, ער זאל זוכען אויף זיי אנ'ענטפער און זאל אנווענדען זיינע כחות צו טהון, וואו און וואס עס וועט נור זיין מעגליך צו טהון.

פארגרעסערענדיג די פובליציסטישע אבטיילונג האלטען מיר אויך פאר נייטיג, בעקאנט צו מאכען אונזערע לעזער מיט דעם וואס שרייבען אונזערע צייטונגען, מיט זייערע מיינונגען, מיט די פראגען, וואס ווערען ביי זיי געשטעלט, און מיט די ענטפערן, וואס ווערען ביי זיי געגעבען.

אונזער בלאט וואס איז בעשטימט פאר אונזער גרויסען המון, וואס פערשטעהט און לייענט נור זשארגאן, וויל געבען די מעגליכקייט צו וויסען ניט נור אלץ, וואס פאסירט אין דער יודישער וועלט, נאר איהם אויך געבען די מעגליכקייט צו וויסען אלדינג, וואס טהוט זיך אין דער גרויסער וועלט. דערפאר וועלען מיר פון דעם נומער אן איינפיהרען שטענדיגע פאליטישע איבערזיכטען. אין דער אבטיילונג וועלען מיר שרייבען ניט נור וועגען מלחמות און קונציגע דיפלאמאטיע, נאר מיר וועלען אין איהר געבען ריכטיגע בילדער פון דעם וואס קומט פאר אין פאליטישען לעבען, כדי אונזערע לעזער זאלען בעסער פערשטעהן די בעדייטונג פון דעם, וואס ס'איז באמת וויכטיג צו וויסען פאר יעדען מענשען, וואס וויל פערשטעהן די וועלט און דאס לעבען.

אויסערדעם וועלען מיר אויך געבען אלגעמיינע כראניקען. אין זיי וועלען אונזערע לעזער געפינען די וויכטיגסטע נייעס, וואס געשעהן אין לעבען פון אנדערע פעלקער אדער די פאקטען, וואס שטעהען אין וואס ס'איז א פערבינדונג מיט אונזער לעבען.

אין דער אבטיילונג איבער שטעדט און שטעדטליך, וואס ס'וועט פון איצט אן געהן אין יעדע נומער, וועלען מיר געבען שילדערונגען פון דעם לעבען אין דער פראווינץ, פון דעם ראנגלען זיך צווישען ליכט און פינסטערניש ביי זיי, פון זייערע פריידען און ליידען.

אונזער בעלעטריסטיק וועט אזוי ווי פריהער געבען אונזערע לעזער געזונדע גייסטיגע נאהרונג, זי וועט געבען ריכטיגע בילדער פון יודישען לעבען, זי וועט העלפען אויסצובילדען ביים פאלק א שענערען און א פיינערען געשמאק און שטארקען ביי איהם די ליעבע צו אלעס גוטעס און שעהנעס.

די וויסענשאפטליכע אבטיילונג וועט זיך מערסטענטהיילס בעשעפטיגען מיט אונזער געשיכטע, אין וועלכער מיר וועלען אזוי ווי ביז איצט אין פרישע לעבעדיגע בילדער שילדערען אונזער פערגאנגענהייט און בעקאנט מאכען אונזערע לעזער מיט אונזערע גרויסע מענער "וואס האבען יעדער אין זיין צייט, געמאכט א רעכטען רושם אויפ'ן יודישען לעבען".

אונזער קריטיק וועט געבען בעטראכטונגען ניט נור וועגען ביכער, וואס זענען געשריבען אין זשארגאן, נאר אויך איבער אלע וויכטיגע ביכער אין פערשידענע שפראכען, וואס בעלייכטען אדער ער־קלערען וואס ס'איז פאר א זייט פון אונזער לעבען.

מיר האפען אז "דער יוד" וואס רעדט צום פאלק אין זיין שפראך וועט ווערען אנ'אמת לעבעדיגע פאלקס צייטונג, וואס ס'וועט אומעטום ברייננגען ליכט און לעבען. י. ל.

פאליטישע איבערזיכט.

עס איז שוין 6 וואכען ווי ס'איז ווידער מלחמה, עס דונערען הארמאטען און מענשען־בלוט ווערט פערגאסען אויף פריעדליכע פעלדער

פעלעטאן.

מיליאנען!

א נייער ראמאן פון דער יעהופעצער בערזע אין בריוולעך

פון שלום־עליכם.

I.

מנחם־מענדיל פון יעהופעץ צו זיין ווייב שיינה שיינדיל אין מאזעפעווקע.

לזוגתי היקרה הצנועה החכמה מרת שיינה שיינדיל שתחי' עכב"ב.

ראשית בין איך דיר מודיע, אז איך בין ברוך־השם בקו החיים והשלום, השם־יתברך זאל העלפען מע זאל תמיד הארכען איינס פונים אנדערען נור גוטס מיט בשורות טובות ישועות ונחמות — אמן. והשנית זיי וויסען, אז איך בין שוין אוים „שפעגעלאנט", כ'האב א שפיי געטהון אויף דער „שפעגעלאציע", קיין יוד זאל זי ניט קענען! זי האט מיך אויסגעמוטשעט ווי א קדחת, מיך געמאכט גרוי און אלט! א ווערטעלי אויסצורעדען, וואס מיר האבען דא איבערגעטראגען! עס איז געווארען א הל פון יעהופעץ, איין איבערקערעניש אויף דער בערזע, חשך אין אלע ווינקעליך, ווי נאך א מלחמה, נאך ערגער ווי ניט היינט גדאכט אין אדעס! עס איז געקומען אויף אלעמען א מפלה, א שרפה, א מגפה. דער עולם האט אנגעהויבען שטארק צו באנקראטירען און איך אויך בתוכם. אלע טאג האט זיך געלאזט הערען א נייער אנזעץ. אנזעצען — איז גאר אריין אין דער מאדע! וואס דארפסט דו מעהר, גרויסע באנקירען, בערען, האבען אנגעהויבען צו מאכען פליטה. דעם ערשטען פ' טשאטעק האט געמאכט יענער באנקיר, וואס דורך איהם פלעגען מיר אלע געהן מיט אונזערע „פאפירליך" קיין פייטערבארג און קיין ווארשא. אין א שענעם פריה מארגען קום איך אריין אין קאנטאר, איך האב געהאט ביי איהם צושטעקען מיט א פאר „מאלצעווער" און מיט עטליכע „פוטיווילעווער" אקציעס וואס איז איהם ארויסגעקומען פון מיר א קליינער דיפערענץ). איך הויב מיך אן נאכצופרעגען וואו איז ער ערגיץ דער פריץ? זאגט מען מיר: הלך לעולמו — ער איז שוין לאנג אין אמעריקא! הקצור ס'איז געווארען א גע־וואלד, מע האט זיך באלד א נעהם געטהון צו דער אייזערנע קאסע און מע האט געפונען דארט א פלעשי־טינט מיט איין אלטען אפגעריבענעם גילדען און נאך מיט א לעביל דערצו. דער אנדערער, איין אלטער באנקיר פון קאמענעץ, האט דווקא איבערגעלאזט אין דער אייזערנע שאפע א גאנצען פאק מיט אלטע לוחות מיט עברי־טייטש פון שנת תרל"ג ביז היינטיגעס יאהר, און איז אוועק קיין ארץ ישראל. דער דריטער, גאר א גרויסער באנקיר, האט נישט באנקראטירט, נאר גלאט נזוק ונהרג געווארען מיט עטליכע מיליאן אין איין וואך און איז געבליבען ביים נאמען — און איך אויך בתוכם. נאר די בראצקע'ס זענען עפיס מיט נסים ארויסגעשפרונגען גליקליך. א פנים אז שכל און פערשטאנד איז פאראן ביי אונז, און געלד איז טאקע פארט ביי זיי. . . . און צו אלע גליקען בארארף דער גוטער יאהר אונטערטראגען עפיס א שלאק פון זיין ליבען נאמען, ער איז דיינס א פריינדיל, זאגט ער, א גליד־גליד־געשווסטערקינד, ער הייסט טביה דער מילכיגער, ער האנדעלט מיט מילכיגס. האט ער מיר גדארפט אריינ־צימבלען די עטליכע קערבליך, זיין גאנץ פארמעגען, און ס'איז אוועק אהין וואו דער ליבער שבת קודש געהט אוועק, קיין פייטערבארג און קיין ווארשא. איך האב געמיינט, אז איך וועל פון דעם דאזיגען טביה'ן און פון ויינע זיסע רייד נור דעם שלאק באקומען! חרושים זאג איך דיר, וואס די פיס טראגען מיך און וואס איך בין נאך ביי אלע גדראכקען! אהיבשע צייט בין איך אפילו ארומגעגאנגען ווי א צעדולטער, גערעדט צו זיך אליין: „פייטערבארג, ווארשא, אקציעס, לילעפוטען, פוטעווילעוו, מאלצעוו". . . נאר אך האב מיך מישב גע־וועזן, וואס וועל איך דא, נאר, פועל זיין, אז איך וועל מיר נעמען צום האר־צען? ווי זאגסט דו, עס שטעהט דען געשריבען, אז מע בארארף דווקא האבען די ר"ש אלפים? עס לעבען דען נישט קיין מענשען מיט אסך ווינציגער? די צרה איז נאר וואס ס'איז נישטא דאס דרייעריל אויף דער הוצאה! נאר אז מע וויל שמיסען צוריק דאס אייגענע: למאי חינקים? תינקים איז דען נישט געבליבען אהן הויזען און איז נאך געווארען א בורח אויך? צי למשל אט אין

אין דרום־זייט פון אַפריקע. אַנשטאַט די פרעהליכע ליעדער פון די ערד־אַרבייטער און די פאַסטוכער הערט מען דאָס קרעכצען פון שטאַרבענדע און געשרייען פון פערוואונדעטע. די מלחמה איז צווישען אַ גרויסען לייב ענגלאַנד און אַ קליין שעפעלע וואָס עס האָט זיך געפּאַשעט אין זיין אייגען לאַנד — טראַנסוואַל.

טראַנסוואַל איז בעוואָהנט פון האָלענדישע בויערן, וואָס האָבען אָנגעהויבען צו עמיגרירען קיין אַפריקע נאָך אין 17 יאָהר־הונדערט. אין יענער צייט האָט האָלאַנד געשפּילט אַ פיעל גרעסערע ראָלע ווי איצט, איהר האַנדעל איז געווען גרויס, איהר פלאָט איז געווען שטאַרק און זי האָט דאַן געגרינדעט קאָלאָניעס אין פערשידענע ווייטע לענדער. אין קורצען האָט אָבער אָנגעהויבען ענגלאַנד מיט איהר שטאַרק צו קאָנקורירען, זי האָט פערנומען איהר פלאַץ אין וועלט האַנדעל, איהר פלאָט איז געוואָרען דער שטאַרקסטער אין דער וועלט, איהרע קאָלאָניעס האָבען זיך אָנגעהויבען אויסצוברייטען אומעטום, און גרויסע לענדער מיט מדינות זענען אַריבער אין די ענגלישע הענד. די קאָלאָניען זענען געוואָרען אַן׳אוצר פון וועלכען עס האָט זיך געשאָטען גאָלד און ענגלישע קעשענעס — אויך אין אַפריקע האָבען אָנגעהויבען די ענגלענדער צו עמיגרירען, זיי זענען דאָרטען געוואָרען אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער ביז זיי האָבען זיך ערוואָרבען די האָלענדישע רעפובליק קאַפּלאַנד. די האָלענדישע קאָלאָניסטען אָדער בויערן האָבען געגרינדעט נייע רעפובליקען, נאַטאַל און אָראַניען, עס האָט אָבער ניט לאַנג געדויערט און נאַטאַל איז אין גאַנצען איבערגעגאַנגען צו ענגלאַנד און אויך אָראַניען האָט געמוזט זיך בייגען אונטער ענגלישער מאַכט. די בויערען וואָס זענען איינגעוואָהנט צו פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט האָבען זיך ניט געוואָלט אונטערגעבען אַ פרעמדער מלוכה, זיי האָבען אָװעקגעלאָזען זייערע וואָרעמע נעסטען, זענען געצוואונגען ווייטער און זיך געגרינדעט ווידער אַ נייע רעפובליק—טראַנסוואַל. נאָר ענגלאַנד האָט אויך נאָך טראַנסוואַל אויסגעשטרעקט איהר האַנד און אין יאָהר 81 איז געקומען צו אַ קריעג צווישען דער קליינער רעפובליק און ענגלאַנד. האָטש טראַנסוואַל האָט געמוזט נאָך דעם קריעג אָנערקענען די ענגלישע הערשאַפט, פון דעסטוועגען איז איהר געבליעבען איהר אייגענער פּאַרלאַמענט. אין 3 יאָהר אַרום האָט טראַנסוואַל מורד געווען, און נאָך בלוטיגע מלחמות האָט ענגלאַנד געשלאָסען פריעדען, נאָך וועלכען די טראַנסוואַלער האָבען זיך ערוואָרבען מעהר רעכט און מעהר פרייהייט.

אין די 1ה יאָהר נאָך דער טראַנסוואַלער מרידה איז אין אַפריקע פיעל אַנדערש געוואָרען. די ענגלישע אינטערעסען אין אַפריקע זענען געוואָרען פיעל וויכטיגער, ענגלאַנד האָט זיך געשטעלט מיט אַ שטאַרקען פוס אויך אין צפון־זייט פון אַפריקע, אין מצרים און אין סודאַן, ענגלאַנד האָט זיך ערוואָרבען אויך אַלאַנד פון יענער זייט טראַנסוואַל, ענגלישע סחורה האָט אָנגעהויבען פיעל צו געהן אין אַפריקע, מען האָט אָנגעהויבען צו קלערען וועגען אַן׳אייזענבאַהן, וואָס זאָל פערבינדען ביידע עקען פון אַפריקע, וואָס ס׳וואָלט פאַר ענגלאַנד געעפענט דאָס גאַנצע לאַנד.

טראַנסוואַל איז געוואָרען דאָס לאַנד, וואָס האָט זיך געשטעלט אין מיטען פון די ענגלישע אינטערעסען און וואָס האָט איהר געשטערט אויסצופיהרען איהרע גרויסע פּלאַנען וואָס זענען אַזוי וויכטיג פאַר איהר פּאָליטיק און פאַר איהר האַנדעל.

דערצו איז צוגעקומען נאָך אַ סבה וואָס האָט געבראַכט די ביידע לענדער צו קריעג. אין טראַנסוואַלער בערג האָט מען געפונען גאָלד און ענגלענדער האָבען אָנגעהויבען אַהין צו פאָהרען און דאָרט צו מאַכען פאַבריקען און צו גראָבען גאָלד. די ענגלענדער וואָס וואָהנען אין טראַנסוואַל זענען אַלס אויסלענדער פריי פון מיליטער. אָבער דערפאַר האָבען זיי אויך ניט דאָס רעכט צו קלייבען דעפוטאַטען אין פּאַרלאַמענט און מיטצוזאָגען אַ דעה אין די ענינים פון מדינה, די ענגלענדער האָבען אַריינגעפיהרט אין לאַנד גרויסע קאַפּיטאַלען, און פון דער ענגלישער אַרבייט איז געוואַקסען די רייכקייט פון טראַנסוואַל, וועלכע האָט אַרויפגעלייגט זעהר גרויסע צאָלען אויף די אויסלענדערשע פאַבריקען, ענגלאַנד האָט ניט געקאָנט דערלאָזען אַז איהרע אונטערטהאַנען זאָלען זיין גלייך מיט אַנדערע אויסלענדער, אַז פאַר דעם ענגלישען נאָמען זאָל מען אַזוי ווענעג בושה האָבען, אַז די רעכטע פון איהרע אונטערטהאַנען זאָלען וואו עס איז פערשמעלערט ווערען, דערפאַר האָט זי געפאָדערט, מען זאָל די אויסלענדער געבען דאָס רעכט צו קלייבען דעפוטאַטען אין פּאַרלאַמענט, און די ענגלישע שפּראַך זאָל געשטעלט ווערען גלייך מיט דער האָלענ־

א יונגערמאַנטשיק ה ע פ מ א ן, אַזא יאָהר זאָל איך האָבען וואָס פאַר אַ „שפּיגעלאַנט" דאָס איז! וואָס דער יונגערמאַן האָט איבערגעדרעהט מיט פּיטערבאָרג און מיט וואַרשא! וואָס דאַרפסט דו מעהר, אַז ס׳איז ניט געווען וואָס צו טהון אויף דער בערזע פלעגט ער מאַכען אַ „סטאַלאַזש" מיט זיך אַליין, דאָס הייסט אויף אונזער לשון: געקויפט און פערקויפט, געגעבען און גענומען ביי זיך אַליין. האָט זיך אויסגעלאָזט, אַז פון אַלע דרעהענישען מיט אַלע מיליאָנען איז ער געבליבען ביי די גראָבע קאָנטעביכער בעשריבען מיט אַסך ציפערען, און אויפ׳ן בוידעם ליגען ביי איהם עטליכע זעק אָנגעשטיפּט מיט „סטראַטשנע" דעפּעשען פון פּיטערבאָרג און פון וואַרשא — אַ גאַנצער ארכיוו!.. איין מאָל פאַר אַלע מאָל, איך האָב אַרויסגעזעהן, אַז ס׳איז ניט באַשערט העלפט נישט קיין חכמות! אַ שטיקעל גליק וואָס איך דאַרף מיך באַציטענס אַרומגעקוקט און האָב מיך אַ וואָרף געטהון אויף איין אַנדער פּרנסה, אַ בכבודע פּרנסה, היינו איך בין איצט געוואָרען פשוט אַ מעקלער, טאַקי דאָ אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. וועסט דו דאָך מסתמא פרעגען ווי קום איך צו מעקלעריי? איז אַזוי די מעשה: עס איז דאָך פאַראַן ביי אונז אַ גרויסער גאָט, וואָס פיהרט אויס, פעהלט מיר איין אין קאָפּ אַזא מין מחשבה: סטייטש פאַראַן אין יעהופּעץ מעקלערס קיין עין־הרע אַזוי פיעל ווי שטערען אין הימעל, מיט וואָס בין איך ערגער פון זיי? דאַכט זיך איך האָב אויך הענט און פיס און אַ נאָז מיט אויגען גלייך מיט אַלע יורען, און אַזעלכע מיוחסים ווי איך איז דאָ אַסך, פון דעסטוועגען שטעהט זיי אָן נעהמען דאָס שטעקיל און געהן מעקלערען. און ווידער צוריק, די גרויסע תורה, וואָס מע בעדאַרף דאָ האָבען? אַז ח י י ק י ל ד י י ט ש למשל איז שוין גאָר אַ חושים, פון־דעסטוועגען פיהרט איהם דען ניט גאָט אויס? אבי מע קאָן זאָגען אַ ליגען, און דערצו אַז מע איז נאָך אַ שטיקעל עזות פּנים אויך, קאָן מען שוין זיין אַ מעקלער, און אדרבה וואָס מעהר ליגנער און וואָס מעהר עזות פּנים איז אַלץ מעהר מעקלער; מעגסט מיר גלויבען, פאַראַן דאָ אין יעהופּעץ מעקלערס, וואָס קאַטאָרי ביי אונז אין מאַזעפּעווקע וואָלט זיי אָנגעשטאַנען זיין בעהעלפערס אָדער בעלי־עגלות, זיי קאָנען זיך קיים חתמ׳נען, און פון דעסטוועגען זעהסט דאָך, ווי זאָגסט דו, „אז גאָט וויל שיסט אַ בעזעם". מע באַדאַרף נור אָנטהון אַ ווייס העמד מיט אַ שענעם קאַפּעליש, רעדען האַלב רוסיש האַלב דייטש, קריכען, שמעקען, חאַפּען אַ וואָרט, אַ לויף אַ הער אַ שפּרונג אַהין — „פּאָזשאַלעטי קאַרטאַזש!" „קאַרטאַזש" הייסט מעקלעריי געלד, „שחיטה־געלד". אַי איז דאָס אַ זיסער גראָשען אָט דאָס „קאַרטאַזש"! אהן קאַפּדרעהעניש. אָהן בוויכוויטיג! אָט האָב איך געחאַפּט ערשט נעכטען אַ פיפציגער „קאַרטאַזש", זאָל איך אַזוי וויסען אַ בייזע וועטשערי מיט דיר אינאיינעם ווי איך ווייס פאַר וואָס! איך האָב געמאַכט צעהנטוויזענד פוד צוקער האָב איך געמאַכט גרינג, נאָך גרינגער ווי אויסרויכערען אַ פּאַפּיראָס. דאָס הייסט געמאַכט האָבען אַנדערע, נאָר איך בין אַריינגעשפּרונגען אין מיטען. הקצור איך האָב מיט גאָטס הילף געחאַפּט אַ פיפציגער! אַז גאָטט העלפט עס גע־ט אַוועק אַזוי איין האַלב יאָהר, שטעל איך מיך צוריק אויף די פיס און ווער ד״ר אייגענער ווי פריה״ר, מיט אַ שענעם קאַפּיטאַל און מיט אַ נאָמען, וואָרום ביי אונז אין יעהופּעץ שפּילט דאָס געלד די גרעסטע ראָלע; דער מענש אַליין איז בלאָטע, יחוס וויל מען דאָ נישט וויסען, מעגסט זיך זיין ווער דו ווילסט און וואָס אין דער קאָרט — אבי געלד! איך שמיעס ראס גלאַט אקעגען דרינען... און מחמת איך בין פאַרנומען און האָב קיין צייט ניט, מאַך איך דאָס בקצור. אם ירצה השם אי״ה אַנדערען בריעף וועל איך דיר אַרויסשרייבען אַלסדינג באריכות. לעת עתה לאָז גאָט געבען מיט געזונד און מיט הצלחה. גריס די קינדער און איטליכען בעזונדער גאָר פריינדליך

ממני בעלך מנחם מענדיל.

עיקר שכחתי: שרייב מיר איך בעט דיך, וואָס האָרכט זיך עפּיס ביי אייך, צי געהען רעגענס, און וואָס מאַכען די בערעקיס און צי ס׳איז פאַראַן עפּיס אַסך זשוקלעך? איך באַדאַרף דאָס זעהר נייטיג וויסען און וואָס גיכער!

הנ״ל.

II.

שיינה שיינדיל פון מאַזעפּעווקע צו איהר מאַן מנחם מענדיל אין יעהופּעץ.

לכבוד בעלי היקר הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר״ר מנחם מענדיל נ״י.

ערשטענס קום איך דיר צו מעלדען, אַז מיר זענען אַלע גאָט צו דאַנק אין בעסטען געזונד, געב גאָט דאָס געמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער. צווייטענס שרייב איך דיר, מיין זיס לעבען, אַ מיתה־

דישער. אויף די תּנאים וואָלט נאָך טראַנסוואַל מסכּים געווען. נאָר עס איז געווען איין פּונקט וואָס האָט געמאַכט אַלע פּשרות פֿאַר אונמעגליך און אַלע רייד פֿאַר איבריג. דאָס איז די פֿאָדערונג, אַז טראַנסוואַל זאָל אַנערקענען די ענגלישע אָבערהערשאַפֿט. די טראַנסוואַלער, וואָס האָבען זיך ערוואָרבען זייער לאַנד מיט דעם שוויס פֿון זייער אַרבייט און זייער פֿרייהייט מיט זייער בלוט האָבען אויף קיין אופֿ'ן ניט געקאָנט אין דעם פּונקט מְרוּצֶה ווערען, — און אַ מלחמה האָט געמוזט אויסברעכען. די בויערען האָבען ניט געקוקט אויף דער ענגלישער מאַכט, זייער פֿרייהייט איז זיי טייערער פֿאַר'ן לעבען — און די רוהיגע בויערען האָבען אַוועקגעוואָרפֿען זייער אַרבייט אויף די פֿעלדער און מיט געוועהר אין דער האַנד האָבען זיי זיך געשטעלט צו פֿערטהיידיגען זייער זעלבסטשטענדיגקייט. די טראַנסוואַלער האָבען ניט געוואַרט ביז וואַנען די ענגלענדער וועלען צונויפֿקלייבען אַ גרויסען היל און זיי האָבען די ערשטע אַנגעהויבען די מלחמה. אין פֿערשיעדענע ערטער און פֿון פֿערשיעדענע זייטען זענען די טראַנסוואַלער צוזאַמען מיט די אַראַנישע אריבער דעם גרענעץ און זענען אַריינגעטרעטען אין די ענגלישע לענדער, נאַטאַל און קאַפּלאַנד. ביז איצט איז דאָס גליק אויף טראַנסוואַלער זייט, אין עטליכע ערטער האָבען זיי מְנַצֵחַ געווען די ענגלענדער, עטליכע פֿעסטונגען האָבען זיי שוין איינגענומען און פֿון לעדיסמיט האָבען זיי אַרויסגעפֿיהרט 2000 געפֿאַנגענע ענגלענדער. איצט בעלאַגערען זיי דיזע שטאָדט און אויב עס וועט זיך אין די טעג ניט בעוויזען צו די ענגלענדער הילף, וועט זיך דער ענגלישער גענעראַל מיט דעם חיל פֿון לעדיסמיט מוזען אונטערגעבען.

אַנ'אַנדער אָרט פֿון קריעג איז אין עסטרייך; עס שיסען ניט קיין האַרמאַטען, עס רויכערט ניט דער פּולווער, דאָ איז אַ קריעג מיט ווערטער, שטיינער און קולאַקעס צווישען די פֿערשיעדענע נאַציאָנען פֿון דער עסטרייכישער מלוכה. עס איז שוין 2 יאָהר, זינט עס הערשען אין לאַנד די גרעסטע אונאָרדנונגען, מיניסטאָרען פֿאַלען, אין פּאַרלאַמענט קומען פֿאָר די שענדליכסטע זידלערייען און די גרעסטע סקאַנדאַלען, די דעפּוטאַטען פֿאַלען אַרויף איינע אויף די אַנדערע און די פֿערזאַמלונגען לאָזען זיך אָפּ אויס מיט קלעפּ און שלעג. די רעגירונג פּרופֿט פֿערשיעדענע מיטלען. זי האָט שוין אַפילו געפּרופֿט רעגירען אָהן פּאַרלעמענט, אָבער זי קען אַלץ ניט בערוהיגען די אויפגערעגטע פֿעלקער.

אין עסטרייך זענען די דייטשען דאָס הערשענדע פֿאָלק און זייער שפּראַך איז די הערשענדע אין אַלע מדינות, האָטש דער גרעסטער טהייל פֿון די איינוואוהנער זענען סלאַווען. אין די לעצטע יאָהרען האָט זיך דאָס נאַציאָנאַל־בעוואוסט־זיין אויך ביי די סלאַווישע פֿעלקער שטאַרק ענטוויקעלט. פֿריהער אונטערדריקטע פֿעלקער, זענען אויפגעשטאַנען, שפּראַכען אין גאַנצען אויסגעשטאָרבענע זענען צוריק אויפגעלעבט געוואָרען, עס האָבען זיך ענטוויקעלט שולען און ליטעראַטורען. די סלאַווען האָבען זיך ניט געוואָלט מעהר בעגניגענען מיט די פֿרייהייטען און מיט די גלייכע רעכטע וואָס זיי האָבען געהאַט אַלס מענשען און אַלס עסטרייכישע אונטערטהאַנען, זיי האָבען אַנגעהויבען צו פֿאָדערען אויך נאַציאָנאַלע רעכטע, זייערע שפּראַכען זאָלען ווערען אין זייערע לענדער גערעכענט צו רעגירונגס שפּראַכען, די רעגירונג און אַלע בעאַמטע זאָלען געברויכען נור זייער שפּראַך, אין די שולען און אין געריכט זאָל אומעטום הערשען די שפּראַך פֿון דער דאָזיגער נאַציאָן, וועלכע וואָהנט אין דעם אָדער יענעם אָרט.

אַזוי ווי דער יושר איז געווען אויף זייער זייט, האָט די רעגירונג פֿאַרגעלעגט דעם פּאַרלאַמענט אַ פּלאַן אַז מען זאָל געבען די סלאַווישע שפּראַכען די זעלבע רעכטע ווי דער דייטשער שפּראַך.

גרויס לאַרעם איז דאַמאַלס ענטשטאַנען אין עסטרייך. די דייטשען האָבען בשום אופֿן ניט געוואָלט אַרויסלאָזען פֿון זייערע הענד די מאַכט, וואָס זיי האָבען ביז איצט געהאַט, און אַזוי ווי דאָס רוב פֿון פּאַרלאַמענט איז געווען פֿאַר דאָס געזעטץ האָבען די דייטשען אַנגעהויבען צו שטערען די רעגירונג, זי זאָל דאָס געזעטץ ניט קענען דורכפֿיהרען. די דייטשע דעפּוטאַטען פּלעגען מאַכען אין פּאַרלאַמענט סקאַנדאַלען, פּלעגען ניט לאָזען ריידען, מען האָט אַנגעהויבען אויפצורעגען און בונטעווען אומעטום די דייטשען פֿון דער גאַנצער מדינה. זייענדיג אין כעס אויף די סלאַווען האָבען די דייטשען אַנגעפֿאַנגען צו מאַכען פּאָגראָמען געגען יודען, זיי שלאָגען און ראָבעווען. די רעגירונג האָט פֿערמאַכט דעם פּאַרלאַמענט און געפּרופֿט רעגירען אָהן איהם. עס האָט זיך

משונה, א חלירע, דו רוצח, דו טיטוס, דו גזלן איינער, דו ווייסט אז דיין ווייב איז געליגען טוידט קראנק, נאך דער רעפּעראציע וואָס דער שענער דאָקטאָר האָט מיר געמאכט, אויף דיינע יעהופּעצער בעלי-בית'טעס געזאָגט געוואָרען, אז קאָם וואָס איך פּלאָנטע מיט די פיס, און די קינדער דיינע, האָב צו טהון מיט זיי, ציינדלעך, העלזלעך, בייכלעך, — דיפּטעריט מיט שלעק מיט צרות אויף מיינע שונאים'ס קאָפּ! איך פרעג דיך ווי א גוטען פריינד, א שלאק זאָל אין דיינע ביינער אריין, ווי אזוי שווייגט מען אָפּ אזא צייט און מע שרייבט נישט אריין קיין בריוועל? ממה נפשך: ביזט דו געשטאָרבען — שרייב, אֶלא דו לעבסט נאָך, באדארפסט דו דאָך אווראי שרייבען! נאָר געה טענה זיך אויס מיט א חושים, ווי זאָגט די מאמע מיינע זאָל טאקי לעבען און געזונד זיין: „גיכער וועט זיך א שכור אויסניכטערען איידער א נאר וועט קליגער ווערען". מאָל דיר אז אָך און וועה, אז שיינה-שיינדיל-ברוך-הערש-לאה-דוואָסים באדארף האָבען א מאן, א מעקלער! נאָר ס'איז אָבער אלץ כדאי: זיין א מעקלער, א בייגעלטרעגער, א הונטשלעגער — אבי אין יעהופּעץ, איינגעזונקען זאָל דאָס ווערען! היינט שרייבסט דו מיר אז דו האָסט געחאפּט א פיפציגער ביי דער איצטיגער שענער פרנסה דיינער און דו האָפּסט, אז דאָס חאפּסט דו אלע טאג א פיפצ גער, איא, ביזט שוין פארטיג? דו משוגענער לעקיש, נישט אלע מאָנטוג איז פורים, דו מיינסט ס'איז דיר דאס אמאָליגע אָדעסער „לאנדאָן", דאס שענע „יקנ"ה"ז" אין יעהופּעץ, מיט די „פאפירליך", מיט די „פיפּערנאטערס" מיט די אלע איבעריגע גליקען דיינע, וואָס ליגען מיר נאָך עד היום אין טעם? נאָר איינער, עס וועט דיר פיפציג מאָל ארויס די אויגען פונ'ם קאָפּ איידער דו ועסט דערל'צבען זעהען דעם אנדערען פיפציגער! און אויסערדעם גלויב איך עפּיס גלאט ניט אָן די יעהופּעצער פּאררינסטען וואָס הויבען זיך אָן מיט א גליק און לאָזען זיך אויס מיט א בוידעם. זאג אליין מענדיל, האב דיר אבציג שווארצע יאהר, צי האב איך דיר נישט געשריבען פריהער אזוי וועט זיין דער סוף, אזא סוף זאל זיך אויסלאָזען מיט אלע אונזערע שונאים! און וואס דו שרייבסט מיר, אז די ביזט גליקליך וואס דו ביזט ניט אראפּ פונ'ם זינען, זאג איך דיר אז פון דיינע דבורים זעה איך ניט ארויס, אז דו ביזט נאך ביי אלע געדאנקען; עפּיס רעדסט דו מיר ניט צו דער זאך, ווי פון היטץ. דו פרעגסט זיך נאך אויף בערעקים און צי עס געהען ביי אונז רעגענס? וואס דען האסט דו געוואלט, — עס זאל זומער לעבען שיטען א שניי? און וואס געהער זיך אן מיט א מאנסביל בערעקים? און וואו האסט דו היינט בערעקים? ביי אונז קאכט מען א בארשט פון ראסעל, אדער פון שטשאוועל, בערעקים איז ערשט ארום סוכות! היינט פרעגסט דו זיך עפּיס נאך אויף זשוקלעך? וואָס פאַר זשוקלעך אויף דיר? נא דיר גאָר זשוקלעך! קארג האָט מען פון די וואנצען, דארפען מיר נאך זשוקלעך! נו, פרעג איך דיך אליין, האסט דו ניט קיין פנים ביי מיר פון א רייגעם משוגענעם, וואס מעג נעמען א שטעקען און לויפען אין די גאסען? נאך א מאָל: אין יעהופּעץ זיצסט דו, צוקער מאכסט דו, פיפציגערס חאפּסט דו, — פעהלט דיר נור בערעקים, רעגען און זשוקלעך! ביזט עפּיס א מבין דערויף? נאָר די מאמע זאָל טאקי לעבען און געזונד זיין זאגט זעהר גלייך: „א משוגענער שלאָגט פרעמדע פענסטער, נישט קיין אייגענע"... לכן פאָלג מיך, מענדיל, וואָרף אוועק די נארישע וועלט, און אויב דו האסט נאך עפּיס פונ'ם פיפציגער נעם און קום צופאָהרען אהיים, און אויב ניט וועל איך דיר ארויס שיקען אויף דער הוצאה, דערמאָהן דיך אז דו האסט א ווייב ביז 120 יאָהר און קליינע קינדער, וואָס קוקען ארויס אויף דיר אלע טאג, און לאָז ד וועלט אויפהערען צו טהון מיט מיר, און לאָז מיר אויפהערען ברענען מיין פנים, ברענען און שרפה'נען זאלסט דו, ליבער הארציגער, ווי עס ווינשט דיר פיל גוטס און איכ'ער גליק דיין באמת געטרייע פרוי

שיינה שיינדיל.

יא פאַר וואָס פרעגסט דו ניט וויאָס הערט זיך עפּיס אין דערהיים? אפּגים עס ארט דיך ווינציג וואָס, וואָס די מאמע מיינע האָט אפּגעלאָזט דעם שדוך מיט מיין שוועסטעריל? דו מיינסט איבער געלד האָט זיך דאס צעגאנגען? געלד איז אחוץ א מעשה, נאָר געגומען האָט זיך דאס דערפון, וואָס דער מחותן איז דאָ געווען אויף שבת, האָט זיך מיט איהם די מאמע אביסעל צעווערטעלט, איהם געגעבען אנצוהערעניש. אז ער שטאמט פון קצבים, געזאָגט א ווערטיל, אז פון איין אקס קען מען מעהר ווי אקסענפלייש ניט פערלאנגען וכדומה אזעלכע שטעכווערטליך, איז ער געקומען אהיים, א מכה איהם, און האָט אָפּגעשיקט די תנאים, און דערווייל איז נעביך נחמה-בריינדיל דאָס דריטע מאָל „אויס כלה און ווידער א מויד".

(פאַרטזעטצונג קומט.)

אבער באלד ארויסגעוויזען, אז די רעגירונג קען אהן פארלאמענט ניט אויסקומען און זי האט געמוזט ווידער צו איהם אנקומען.

צוזאמען מיט עסטערייך איז פערבונדען אין איין מלוכה אונגארן. דאס דאזיגע לאנד האט אנ׳אייגענעם פארלאמענט אבער נור אין די ענינים פון אונגארן אליין. פאר די וויכטיגערע פאליטישע אדער פינאנציעלע עסקים וואס קעהרען זיך אן אי עסטערייך אי אונגארן, קלויבען ביידע פארלאמענטען אויס פון זיך א קאמיסיע וואס איז זיך מתעסק מיט דיעזע פראגען און צו ליעב דער דאזיגער קאמיסיע האט די רעגירונג געמוזט ווידער עפנען דעם פארלאמענט, און כדי די דייטשען זאלען אויפהערען שטערן און כדי מען זאל קענען ווייטער פיהרען די מלוכה לויט די געזעטצען האט די רעגירונג אויסגעקליבען אנ׳אנדער מיניסטעריום, וואס האט דערוויילע אראפגענומען דעם פראיעקט וועגען דער גלייכהייט פון די שפראכען. די דייטשען זענען געווארען רוהיג און אשטאט זיי האבען אנגעהויבען צו מאכען סקאנדאלען די טשעכען, פאר וועלכע דאס געזעטץ קעהרט זיך אן אם מעהרסטען. די טשעכען האבען איבערגענומען דיזעלבע מאוסע פאליטיק ווי פריהער די דייטשען, זיי שרייען און קלאפען און זידלען אין פארלאמענט און זיי געהען אין די גאסען און מען מאכט ליארעם און מע לאזט אויס דאס פערקלעמטע הארץ צו די יודען. אין אלע שטעדט פון בעהמען זענען איצט פאגראמען, אומעטום ווערען ביי יודען אויסגעשלאגען די פענסטער, צוראבעוועט אדער א תל געמאכט פון זייער פערמעגען.

און בשעת עס איז געקומען אין פארלאמענט צו רייד וועגען די פאגראמען, האבען זיך די טשעכישע דעפוטאטען ניט געשעמט צו פערטהיידיגען די פאגראמען, עס איז געוועזען, זאגט די „נייע פרייע פרעססע“, וועגען יענער פערזאמלונג א נייער פאגראם געגען יודען אין פארלאמענט. וואס וועט זיין דער סוף פון די אונארדנונגען איז שווער צו זאגען. דאס איצטיגע מיניסטעריום וועט זיך אויך ניט לאנג קענען האלטען און נאך ניט אזוי גיך וועט געשאפען ווערען רוהע און פריעדען צווישען די עסטערייכישע פעלקער.

אין פראנקרייך איז שוין שטיל געווארען מיט דרייפוס׳ען. זיינע פריינד אבער האבען זיך נאך ניט בערוהיגט און זיי ארבייטען ווייטער צו פארהעלפען דעם נצחון פון אמת געגען דער פאלשקייט. אין קורצען שטעהן פאר ווידער 2 פראצעסען, וואס האבען א גרויסען שייכות צו דרייפוס׳ן און דערמיט וועט ווידער געפונען ווערען די געלעגענהייט צו בעלייכטען נייע פונקטען פון דעם בעריהמטען פראצעס.

די רעגירונג האט אבער מורא פאר נייען לארם און וויל מוחל זיין אלעמען וואס זענען פערמישט אין דרייפוסעס משפט. דערווייל האט פראנקרייך אנ׳אנדער פראצעס וואס לאזט דאס לאנד ניט רוהען. דאס איז דער פראצעס געגען די פארטיי וואס האט געוואלט אראפווארפען דעם איצטיגען פרעזידענט, פערניכטען די רעפובליק און איינפיהרען צוריק א מלך. צו ליעב דעם פראצעס זענען שוין געוועזען גרויסע סקאנדאלען אין סענאט, ווען ס׳איז איבערגעגעבען געווארען דער משפט. די רעגירונג האט אבער ווייניג בעווייזע פון זייער שולד און עס איז שווער צו גלויבען אז דער פראצעס וועט פערשטארקען דעם מצב פון איצטיגער רעגירונג און פון איצטיגען מיניסטעריום.

י. ל.

צייטונגס־שטימען.

„טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם; כי אם יפלו, האחד יקים את חברו, ואילו האחד שיפול ואין שני לו להקימו“. (ווי איינעם איז בעסער צוויי, ווארום זיי האבען גוטען פערדיענסט אן זייער ארבייט; אז עס פאלט ווער פון זיי, שטעלט אויף איינער דעם אנדערן, אבער ווען עס איז דא נור איינער און ער פאלט, איז נישט דא קיין צווייטער, וואס זאל איהם אויפשטעלען). — אזוי האט געזאגט קהלת פאר פיעל הונדערטער יאהרען, בשעת פון היינטיגע דאגות פרנסה האט נאך קיינעם זיך נישט גע׳חלומ׳ט. היינט ווען די גאנצע וועלט איז ווי א גרויסער קריעגספלאץ, אויף וועלכען מענשען פיהרען שווערע מלחמות, אום א ביסען ברויט יענעם פון מויל ארויס צו רייסען, אדער יענעם גאר אין גאנצען איינצושלינגען — איז אודאי פיעל מאל נייטהיגער ווי דאמאלס, אז די שוואכערע זאלען זיך צוזאמען האלטען, כדי דער כח פון פיעל, זאל זיי העלפען אויסצושטעהן אין דער מלחמה פאר׳ן לעבען.

ה. מענדלין, ווי ער אליין שרייבט, ארבייט שוין צוואנציג יאהר אויף דעם, אז יודישע בעלי מלאכות אין גרעסערע שטעדט, זאלען מאכען צווישען זיך שותפות־חברות, אום עס זאל זיי לייכטער זיין צו פערדיענען (דורך קויפען מאשינען צו דער ארבייט, צו וועלכע א יחיד קען נישט שטייגען, קויפען אין איינמאל פיעל מאטעריאל צו דער ארבייט, כדי עס זאל ביליגער קאסטען, א. ד. ג.) און גרינגער דורכצוקומען די שלעכטע צייטען, אדער ווי מען רופט עס היינט: די „קריזיסען“ (דורך גרינדען שותפות־קאסעס) א. ז. וו. אין דער לעטצטער צייט איז ה. מענדלין ארויס מיט א ארטיקעל אין „המליץ“ און „הצפירה“, אין וועלכען ער ברענגט א מיינונג פון א רוסישען שריפטשטעלער, ג. לעוויטסקי, וואס האט אין רוסלאנד שוין געגרינדעט פיעל שותפות־חברות צווישען פויערן און האט אויך געשריבען אין רוסישע צייטונגען איבער די נויטווענדיגקייט פון אזוינע חברות ביי יודען.

ה. לעוויטסקי פערשטעהט, אז אזוינע חברות זענען פיעל נייטהיגער פיר דעם יודישען, פעראָרומטען, פער׳יתומ׳טען פאלק, וואס האט נישט קיין ערד, קיין פאטערלאנד און דער שטאנד פון זיינע ארומע ארבייטער איז פיעל ערגער, ווי דער שטאנד פון די ארומע ביי אלע אנדערע פעלקער.

„די יודישע ארבייטערס־שטאנד שרייבט ה. לעוויטסקי — בעטראכט איך שוין לאנג, און אין מיין שטאדט (יעליסאוועטגראד), וואלט איך פיעל געקענט טהון פון זייערטוועגען. איך געפין אבער, ליידער, צווישען יודען קיינעם נישט וואס זאל מיר וועלען מיטהעלפען“.

אוי, די יודישע הילף פאר ארומע!...

פאר יודישע בעלי מלאכות, פאר די וואס זענען שוין ארבייטער און האבען דאך, ווי די מעשה איז, ארבייט און פערדיענסט, האטש ווייניג, וואלט אוודאי גוט געווען, אויב עס איז נור מעגליך, צו גרינדען שותפות־חברות, און ווען נישט, איז נאך אויך דאס אונגליק נישט אזוי גרויס, ווי דאס אונגליק פון די גאנצע מאסען יודען, וואס קענען קיין מלאכה נישט און האבען נישט וואס צו ארבייטען, אפילו פאר דעם קליינסטען פערדיענסט, אבי נור די נשמה צו דערהאלטען... מעקלעריי האט אויפגעהערט צו זיין א געשעפט, שענקען זענען נישט פערהאנדען, אויף פראדוקטען פערקויפען האבען „פריצים“ חברות און ברויכען קיין יודישען סוחר נישט, קראמען איז שוין באלד דא מעהר ווי קונים, און נישט יעדער קריסט וויל קויפען אין א יודישער קראם, ווארום אין די לעצטע יאהרען זענען כמעט אין אלע שטעדט געעפענט געווארען קריסטליכע האנדעלן. און וואס טהוען דאצו די יודישע גבירים, ראשי־הקהלות, בעלי־צדקה, וואס זייער שם געהט פון איין עק וועלט ביז צום אנדערן? — זיי בויען שפיטעלער, פריוטען פיר בעלי מומים, און אויף זייערע מויערן ווערט אויף געשריבען מיט גרויסע אותיות, אז פלוני בן פלוני, דער גרויסער פילאנטראפ האט זיי מנדב געוועזען, זיי געבען אויך גרויסע נדבות, פון וועלכע די צייטונגען זענען דער גאנצער וועלט מודיע, „לידע ולהודיע ולהגלות“, אבער ארבייט געבען די געזונדע, אז זיי זאלען פאר הונגער און פאר דאגות נישט קראנק ווערען — חלילה! די גרעסטע יודישע גבירים, די גרעסטע פאבריקאנטען ווילען יודען נישט אן נעהמען אלס ארבייטער אין זייערע פאבריקען!

ה. נ. ס. אין „הצפירה“ (224) און נאך דייטליכער און שארפער אין דער פוילישער „איזראעליטא“ (41) טרעט ארויס געגען די גבירים:

„זאלען יודישע רייכע פאבריקאנטען אנהויבען אנצונעהמען יודישע ארבייטער — שרייבט ה. נ. ס. אין „איזראעליטא“ — זאלען יודישע קאפיטאליסטען גרינדען נייע פאבריקען און אין זיי בעשעפטיגען די מאסען יודען, וואס שטרעבען און זענען פעהיג צו ארבייטען, וועט א טהייל פון דער יודענפראגע בעזייטיגט ווערען“.

קיין שולען, קיין פרעדיגער (מגידים), קיין שריפטשטעלער — שרייבט דער פערפאסער — קענען גאר נישט ווירקען, ווי לאנג די ארומקייט הערשט. אז די עלטערן זענען ארום קען דאס קינד נישט רעגעלמעסיג די שול בעזוכען, דער מוסר פון מגידים און ביכער קענען

בשום אופן נישט אריין אין הארץ בשעת דער מאגען איז לעער. ניט יודען ארבייט און פערדיענסט, וועלען זיי שוין ממילא בעסער ווערען אויך. וואס שטערט יודען אנצונעהמען אלס ארבייטער אין פאבריקען? ארבייטען, אפילו זעהר שווער ארבייטען ווילען זיי, א קלײנער פערדיענסט איז אויך גוט פאר זיי, נישט־יודען וועלען אויך נישט האלטען פאר קיין עולה פון די יודישע פאבריקאנטען, אויב זיי וועלען יודען געבען ארבייט, שבת־האלטען איז אויך קיין הינדערונג נישט; אין די עטליכע פאבריקען אין לאדז און אין טשענסטאחאוו, וואו יודען ארבייטען צוזאמען מיט קריסטען, האלטען יודען שבת און ארבייטען זונטאג, דאך ליידען די פאבריקס־אינטערעסען דערפון נישט און די פאבריקאנטען זענען פון די יודישע ארבייטער צופריעדען.

אויב מיר וועלען זיך פערטיעפען אין די פראגע, וועלען מיר קומען צום איבערציינונג, אז אין דעם איז נור שולדיג די פאלשע חרפה און דאס פאלשע שטרעבען פון די יידישע גבירים צו שפיעלען א ראלע פון נישט־יודען".

פ—ק.

א גרוס פון יענער זייט ים.

שלום־עליכם אייך, מיינע שוועסטער און ברידער אין דער אלטער וועלט. דעם שלום עליכם שיק איך אייך דורך דעם "יוד" וועלכער האט אויף זיך גענומען צו בעזוכען אלע יודען אין דער גאנצער וועלט. איך וייס ניט וואס פאר אן־אנגעלעגטער גאסט דער "יוד" איז לעת־עתה אין דער נייער וועלט — אין אמעריקא. נאר ביי מיר איז ער זעהר, זעהר א טייערער גאסט, א קלײניגקייט א יוד פון דער אלטער וועלט. אונזערע יודען אין דער נייער וועלט, זאל מיך גאט ניט שטראפען פאר מיינע רייד, זענען ניט ווערט דעם נאמען, וואס זיי טראגען, קנאפע יודען אדער קיינע יודען, זעלטען, זעהר זעלטען אז מען באגעגענט ביי אונז איין אמת'ן יודען מיט א יודיש הארץ און יודישע געפיהלען. דעריבער איז דער "יוד" ביי מיר זעהר א חשוב, א נכבד און איין אורח הגון, און דורך איהם וועל איך אייך פון צייט צו צייט שיקען מיינע גריסען, דערצעהלען אייך פון אלעם וואס עס קומט פאר ביי אונז אין אמעריקא, פון אונזער יודישקייט און פון אונזער מענשליכקייט, איך וויל מיך פשוט אויסריידען מיין הארץ פאר אייך. איך זאג אייך אז איך האב א פול הארץ מיט וואונדען, די גאל ווערט אין מיר מאנכעס מאל צופלאצט, איצט האב איך די גוטע געלעגענהייט זיך אויסצורייסדען, עס זאל מיר ווערען גרינגער אויף דער נשמה.

שלום עליכם, זאג איך אייך נאך א מאל, ווייל אייך, נור אייך האלט איך שטענדיג אין זינען און טראג אימער אין הארצען, איך בײנק נאך אייך תמיד, [illegible] איהר זייט מיר איינגעבאקען אין הארצען. האטש איך בין [illegible]ן אזוי לאנג אין אמעריקא, קען איך אייך אלײן ניט פערגעסען, אייך פערגעסען?! תשכח ימיני אם אשכחכם! איך האב געלעבט מיט אייך קרוב פון דרײטהאלבען צעהנדלינגע יאהרען, כ'האב געפאקט און געמאזעלט צווישען אייך, געקוועטשט באנק, געקוקט אין טריפה־פסול'ס, זיך א מאל ערלויבט, ווי דאן איז די מאדע געוועזן, אפצולאכען פון יודישע מנהגים און אין גאנג טאקי געהאפט א פסק פון אייך, איך האב געמיינט אז די גאנצע פילאזאפיע איז שוין ביי מיר אין קאפ, נאר איך האב אייך אימער ליעב געהאט פון טיעפען הארצען, איך האב אייך געליעבט מיט אייערע מעלות און מיט אייערע חסרונות, און לסוף איז געקומען א ווינד און האט מיך פערטראגען אין אמעריקא; אפגעריסען מיך איבער געוואלד פון אייך און פערפיהרט אין א נייע וועלט פון נייע פייגעל און נייע ליעדער. די פייגעל געפעלען מיר אבער ניט און די ליעדער נעמען מיך ניט. נאך אייך, מיינע געטרייע און ערענטליכע, ערענסטע און גוטהערציגע, בײנק איך ווי טאג אזוי נאכט, און זא לאנג וועל איך אלײן דענקען וועגען אייך און בײנקען און קרענקען נאך אייך ווי א געליעבטער נאך א געליעבטע, מיין הארץ און מיין נשמה איז ביי אייך, מיינע שוועסטער און ברידער אין רוסלאנד.

עס זענען מיט מיר אפילו מיטגעפאהרען פיעלע פון אייך, מיינע שוועסטער און ברידער. זיי צעהלען זיך יעצט קרוב פון א מיליאן, אבער ווי פרעמד, ווי אפגעזונדערט זענען מיר איינע פון די אנדערע, זאל זיך נור גאט מרחם זיין, א שוועסטער איז ניט א שוועסטער, און א ברודער ניט א ברודער, יעדערער פאר זיך, קאלט און פערפרארען, א שרעקליכער עלענד, עס איז ווינטערדיג אויפ'ן הארצען.

איך וויים ניט ווי יעצט איז ביי אייך. ווען איך האב אייך איבערגעלאזט, זייט איהר געוועזן זעהר פיין, איהר האט זיך אויסגעצייכענט מיט גוטע מדות, דורך וועלכע אונזער ארום פאלק שטעהט אזוי הויך, די שונאים אויף צו להכעיס. מען זאגט אז היינט זייט איהר אביסעלע אויסגעוועבט געווארען, אייער צניעות איז שוואכער געווארען. נאר ווי די מעשה זאל ניט זיין, זייט איהר נאך אלײן פיינער און ערענטליכער פון אונזערע אמעריקאנער יודען. מה אמר ומה אדבר, וואס זאל איך אייך דא פיעל ברייען, דאס אמעריקאנער יודענטהום איז פערזונקען אין מ"ט שערי טומאה, איהר קענט גאר קיין בעגריף ניט האבען, סיידען איהר זאלט קומען אהער אלײן, ווי נידעריג, ווי געפאלען ביי אונז איז דאס יודישקייט. איך רעד שוין ניט פון די דייטשען, די רעפארמער, וועלכע האבען אויסגעמעקט דעם "את צמח דוד" פון סדור, און זאגען גאנץ אפען אז אמעריקא איז זייער ציון און וואשינגטאן איז זייער ירושלים. איך רעד אויך ניט פון די באלטרעמאנצער דייטשען, וואס ריידען מיט'ן סין און סמארגאנער פראנצויזען, וואס האבען א ידיעה אין ליטוויש, וועלכע ווילען בשום אופן ניט אויסזאגען אז זיי קומען פון רוסלאנד, און זיי זענען אמאל, ווען זיי האבען, ניט היינט געדאכט, ניט געהאט מיט וואס א טאג איבערקומען — געגאנגען אלײן בעטען נדבות ביי די צדקה־חברות, און היינט פערשליסען זיי די טירען פאר א רוסישען יוד — איך רעד ניט וועגען זיי, ווייל זיי זענען ניט קיין רעפארמער און קיין ארטהאדאקסען, אויך ניט וועגען די פארטגעשריטענע יונגע לייט וועל איך רעדען, וועלכע שטעלען גאט א פייג אונטער'ן פאלע און עסען הערינג אים יום־כפור, און מיט זייער ניט מל זיין זייערע בנים וועלען זיי אויסראטען אלע מוהלים פון דער וועלט; נאר אפילו אונזערע פרומע מינסקער און פינסקער מתנגדים און אונזערע הייסע בריסקער און טריסקער חסידים, וועלכע זענען, ווי זיי אלײן זאגען, הייסע ארטהאדאקסען, וועלכע שלאגען זיך נאך פאר אן־עליה און "אתה הראית" און זייער אויסענזייט האט זיך נאך ניט געביטען אויף א האר, אפילו די, זאג איך, זענען אויך קנאפע יודען. וואס טויג מיר דער אויסען אז דער אינוועניג איז צוגעפוילט. זיי זענען יודען אהן א פונק, אהן א ברען, דאס הארץ איז פערגליווערט און די נאציאנאלע געפיהלען אין גאנצען אויסגעלאשען, פערפרארען אויף טויט. זיי לייגען תפלין! אבער זייערע קינדער? זיי געהן הערען א מגיד! שטעלען זיי זיך דען ניט אפ צו הערען א דרשה פון א מיסיאנער? זיי זענען נאך יודען, ווייל דער לשון בעגראבט זיי. זאלען זיי פרובירען ניט זיין קיין יודען! ווי וועלען זיי דען רעדען? זיי זענען יודען, אבער וואס טהוען זיי אויף מיט זייער יודישקייט? געבען זיי דען זייערע קינדער לערנען יודישקייט? גערענקען זיי פון דער אלטער שבועה "אם אשכחך ירושלים?" האבען זיי אין זינען די יודישע תורה? האלטען זיי פונ'ם תלמוד? אלא אז די תורה ניט, תלמוד ניט, ירושלים ניט, שבת אויך ניט אזוי שט[illegible]ק, נא וואס בלייבט שוין איבער? צו זיין קרעמער און פעדלער און [illegible]יהרען מחלוקות איבער א רב און בשר כשר און זיין א מיטגליעד א[illegible] א פעראיין, וועלכע פערזארגט נאכ'ן טויט — בעדארף מען גאר א קנאפער יוד צו זיין.

איך זאג אייך, אז איך זאל וועלען בעשרייבען די איינצעלהייטען, די פאקטען און די מעשים בכל יום, וואלט איך בעדארפט גראבע ביכער אנשרייבען. אם ירצה השם, אז גאט וועט מיר שענקען מיין געזונד און איך וועל האבען דעם חשק, וועל איך אייך אין מיינע ווייטערדיגע ארטיקלען געבען א ריכטיגען בעגריף פון אונזער לעבען און שטרעבען, איהר וועט האבען אמעריקא פאר אייערע אויגען, דערווייל מוזט איהר זיך בעגניגען מיט איין אבערפלעכליכען איבערבליק.

נאר בעפאר איך וועל אייך עפיס שרייבען, וויל איך אייך אויפמערקזאם מאכען אויף איין ענגליש ווארט, וואס מיר וועט אויסקומען זעהר אפט מיט איהם צו בענוצען זיך, וועלכער לאזט זיך ניט אזוי גרינג צו פערדייטשען, מען מוז איהם פערשטעהן נאכ'ן פשט נאך, נעמליך

דאס ווארט: „בלאף“, דאס בעדייטעט אונגעפעהר אזוי צו זאגען: א בעריהמעריי, איין איינפאכער ליגען, איינרעדען יענעם א קינד אין בויך, פערבלענדען די אויגען, ווארפען א קאץ אין פנים, צו זאגען גאלדענע בערג, פעררעדען די צונג, אויסנארען, פערטומלען יענעמס גדאנקען, איבערשרעקען יענעם אז מען איז א„יא־טעבע־דאס“ — א קנאקער, מאכען גלענצענדע געשעפטען א טאג פאר אנזעץ, — די אלע בעדייטונגען צורזאמען ווערען פערטרונקען און פערזונקען אין דעם ווארט „בלאף“ און אז מען זאגט: „עט, דאס איז נאר א בלאף!“ אדער „אוי, איז ער דאס א בלאפער!“ איז דאס פיעל געמיינט. ווייסט איהר שוין יעצט וואס איז אזוינס א בלאף? אזא ווארט האט נור געקענט בעשאפען ווערען אין אמעריקא, וואו די גאנצע לופט איז אנגעפולט מיט בלאפס און שקרים, און אזוי ווי עס איז ידוע, אז א יוד האט בטבע נאך צו טהון זיינע שכנים, די שלעכטע מדות, געוועהנליך, און אזוי ווי א געמאכטער מכשף איז ערגער פון איין אמת'ן, קענט איהר זיך שוין פארשטעלען ווי ווייט די כנסת ישראל אין אמעריקא איז פערבלאפט פון איהרע פיהרער און פערפיהרער. מאכערס און קנאקערס, אלע, די רעדאקטארען און הערויסגעבער פון צייטונגען און זייערע שרייבערס, די רבנים אדער, ווי זיי רופען זיך, רעווערענדעס און אלע כלי קדש, די פרעזידענטען פון די שולען, חברות און מניגים, די מלמדים אין די חדרים, די אפטעקארען און דאקטארען, אגענטען און אקטיארען און קארטענווארפערס און וואהרזאגערס, אלע, אלע האלטען אין איין בלאפען און די אלע בלאפס צוזאמען שטעלען צונויף א בילד פון אמעריקאנער יודישקייט, און אזא פנים האט עס טאקי.

זאלען די פאקטען רעדען. איך וועל אייך איבערגעבען ווארט פיר ווארט, וואס עס איז געדרוקט אין א יודישע צייטונג, ניט געענדערט, חלילה, א בוכשטאב. לעזט און קלויבט נחת!

איך עפען א יודישע צייטונג... און לעז בזה הלשון:

וואהרזאגערס Ostrologers

„פרוי טהיעלע, די בעריהמטע וואהרזאגערין, גיבט ראטה אין אלע זאכען. 116 א. 4טע סטריט, טרעפ פראנט לינקס, פרייז 25 סענט.“

„מיסעס הארטע, וואהרזאגערין 338 א. 6טע סטריט 1 טרעפ לינקס צופריעדענהייט גאראנטירט 50 סענט און 1 דאלאר, אויך זאנטאגס...

„מר״ס שמיטט, בעריהמטע קארטענלעגערין, אויך אופ'ן האנד 27 וועסט 112 סט. בייזמענט (קעלער).“

„מר״ס דיעטריך, בעריהמטע וואהרזאגערין, גיבט אויסקינפטע איבער אלעס, זא ווי סימפאטה, באבסקע רפואות. 304 איסט 9טע בייזמענט (אין קעלער).“

„1000 דאלער בעלאהנונג. מיסעס שולין! זאגט דעם נאמען, ברענגט צוריק דעם מאן און ליעבהאבער, גיט גליק אין געשעפטען און שנעלע הייראט, קורירט שכרות, גיבט גוטע נומערן אין לאטערי, 167 א. 89טע סטריט.“

שטאלציר, דו ניינצעהנטער יאהרהונדערט! אין דער תורה שטעהט „לא תחיה מכשפה“, און אין נויארק, די גרויסע וועלשטאדט, געפינען זיך אין די קעלערס און אויף די ביידימס מכשפים און מכשפות, וואהרזאגערס און קארטענווארפערס, וועלכע זאגען צו די געבילדעטע דאמען צוריקברענגען זיי, זייערע מאנען און ליעבהאבערס. און לשם געשעפט שעמט זיך ניט א יודישע צייטונג צו דרוקען אזעלכע רעקלאמעס, ווי איהר האט געלעזען, וועלכע פערשפרייטען פינסטערניש צווישען פאלק. און א יודישע צייטונג איז מכשיל את הרבים און דרוקט אזעלכע רעקלאמעס. דאס וואס איך האב געשריבען איז דאך נור פאר א ביישפיעל, ווען איך זאל וועלען איבערשרייבען אלע רעקלאמעס פון די גרעסטע שווינדלען, וועלכע ווערען געדרוקט טאג טעגליך, צום ביישפיעל ווי רחב הזונה א. ד. ג. וואלט איהר, רוסישע יודען אין רוסלאנד, געשטוינט. און דא לעזען עס ארטאדאקסען און ווערען אפילו ניט רויט. נאר ווארט! איך וועל אייך געבען נאך אזעלכע רעקלאמעס, פון רבנים און מלמדים, וועלכע זענען ניט שענער פון די אויבען־געשריבענע רעקלאמעס. ניט איצט, אין מיינע ווייטערדיגע ארטיקלען, וועט איהר זעהן ווי גרויס און ווי שטארק איז דער בלאף אין אמעריקאנער יודענטום.

פילאדעלפיא פא. ——— הלל מאלאכאווסקי.

יודישע שטעדט און שטעדטליך *).

נאך מיט עטליכע יאהר צוריק האט פראפעסאר פאלב נביאות געזאגט אז היינטיגס יאהר וועט זיך די וועלט איבערקערען, נאר דערווייל איז זיין נביאות מקוים געווארען נור אויף דער סוחר'שער וועלט.

די סוחר'שע וועלט האט זיך ווירקליך איבערגעקערט און הערען ניט אויף צו פאלען צוזאמען מיט די שטערן און היינטיגען חודש נאוועמבער.

אלטע סוחרים געדיינקען ניט אזוי פיעל באנקראטען ווי היינטיגס יאהר, ווער שמיעסט נאך ווי אין די לעצטע פאר הרשים. עס געהט ניט אוועק קיין טאג מען זאל אומעטום ווי אין ווארשא, לאדז, אדעס און אין אנדערע האנדעלסשטעדט אין דער פריה ניט אויפשטעהן מיט נייע באנקראטען.

פון לאדז שרייבט מען אונז, אז די לאגע פון די יודישע קליינע פאבריקאנטען און קאמיסיאנערען, פון וועלכע עס בעשטעהט 20 פראצענט פון די לאדזער איינוואהנער, איז שרעקליך. אדאנק די פיעל פראטעסטירטע וועקסלען וואס קומען אן פון דער פראווינץ — אין די יודישע שטעדטליך, איז קיין געלד ניט צובעקומען פאר קיין טייערן דיסקאנט, און ווילענדיג ניט ווילענדיג מוז דא דער פאבריקאנט און דער קאמיסיאנער זיך „אבשטעלען“. שרעקליכער איז נאך וואס מען זאגט אז די באנקראטען הויבען זיך ערשט אן: „דאס איז די בלעטעליך, די פרוכטען וועלען נאך ערשט זיין“. די באנקראטען זענען געווארען עפיס ווי איין עפידעמיע, ווי א שרפה ר״ל, וואס פעהלט ניט אויס קיין הויז. עס באנקראטירען אויך די גרויסע, אויף וועלכע מען זאגט, אז זיי האבען מיליאנען. „וואו זאלען נעמען די גרויסע צו צאהלען אז די קליינע צאהלען ניט, פרעגען ביי אונז אלע.

מילא די גרויסע, אזוי אדער אזוי, וועלען זיי זיך שוין זייער שטעדטיל קענען ביישטעהן, וואס טהוט מען אבער מיט די קליינע סוחרים־ליך.

פאר וואס די שטערען פאלען, האבען שוין אונזערע אסטראנאמען ערקלערט אין די יודישע ביכליך וואס זענען געדרוקט געווארען אין דער לעצטער צייט. נאר פאר וואס די סוחרים פאלען פריווען זיך ערקלערען די באנקיערען און די פינאנסיסטען. שולדיג אין דעם יעצטיגען גרויסען „קריזיס“ זענען די קליינע סוחרים־ליך, זאגען זיי, אדער מיט אנדערע ווערטער: „פאריגעס יאהר האט אומגליקליך געמאכט היינטיגס יאהר“.

פאריגעס יאהר, זאגען זיי, איז געוועזען צי ביליג געלד, מען האט דאס געלד ניט געהאט וואו א הין צו טהון, אזוי אז פון אנדערע גרויסע שטעדט, זאגאר פון פעטערסבורגער רייכע באנק־הייזער, זענען געקומען אגענטען קיין אדעס, ווארשא און לאדז און מען האט אנגעווארפען געלד. דעם וואס די היימישע באנקיערען האבען געשאצט אז מען מעג קרעדיטירען 5 טויזענט רובל האבען די פרעמדע געגעבען אויף א ביליגען פראצענט 10 טויזענט, דעם פון 15 טויזענט האט מען געגעבען 30 טויזענט א, ז. וו. און דאס איז שוין א שוואכקייט פון דאס רוב מענשען וואס פערמאגען קליינע קאפיטאלען מיט קליינע געשעפטליך, אז ווען עס מאכט זיך זיי א צופאל אז זיי בעקומען גרינג קרעדיט און ביליג געלד, לעבט מען דערווייל מעהר ווי מען איז אין שטאנד, מיט דער האפענונג, אז עס וועט אייביג זיין אזוי גרינג און ביליג צו בעקומען געלד, און אייביג וועט מען אזוי קענען דרעהען דאס סוחר'שע רעדעל, און דערווייל לעבט דער גרויסשטעדטיגער סוחר אהן חשבון צוזאמען מיט זיין הויזגעזינד.

און וויפיעל, וויפיעל באנקראטען נעמען זיך דערפון וואס דער גרויסשטעדטיגער סוחר לעבט אהן חשבון אויסער זיין הויזגעזינד....

---

*) מיר בעטען אונזערע געעהרטע קארעספאנדענטען וואס שיקען אונז נייעס פון זייערע שטעדט און שטעדטליך וועגען יודישען טעגליכען לעבען, ווי זאלען די פאקטען שרייבען וואס קירצער. יעדער נייעס וואס עס וועט נור האבען עטוואס א ווערטה וועט געדרוקט ווערען אין די נעכסטע נומערן.

די רעדאקציע.

מיט אַ פּאָר חדשים צוריק האָט אַ וואַרשאווער יונגער מאַן, וואָס איז געוועזען סוחר אין גאַנצען דריי יאָהר, זיך „אָבגעשטעלט" אויף דריי הונדערט טויזענט רובל, נור דערפאַר וואָס ער האָט געלעבט אָהן חשבון אויסער זיין הויזגעזונד און נאָך דעם באַנקראָט האָט ער געמוזט אַוועק פון וואַרשא.

עס פרעגט זיך אָבער פאַר וואָס קומען אָן טאָג טעגליך אַזוי פיעל פּראָטעסטען פון די קליין שטעדטעלדיגע יודישע סוחרים. צו זיי זענען קיין אַגענטען ניט געקומען אַנוואַרפען ביליג געלד, אויך ווייסט יעדער אַז דער קליינשטעדטילדיגער יודישער סוחר לעבט קיין איינציגע מינוט אויסער זיין הויזגעזונד, זיין גאַנ׳ץ לעבען אַרבייט ער נור פאַר זיי.

מיר מיינען אַז אין דעם „קריזיס" סיי פון די קליינשטעדטילדיגע סיי פון די גרויסשטעטעלדיגע סוחרים איז ניט שולדיג דאָס פאַר אַ יאָהריגע ביליגע געלד־יאָהר, אין וועלכען די באַנקיערען סטאַרען זיך געפונען די אורזאַכע, נאָר זי הייבט זיך אָן פון פריהיגע יאָהרען, ד. ה. פון דעם ערשטען יאָהר זייט זיי ווערען סוחרים.

יודישע סוחרים בכלל הויבען אָן האַנדעלן ניט מיט אייגען געלד נאָר מיט פרעמדס, און אַז ער פאַרמאָגט שוין יאָ אַ פּאָר טויזענד רובל הויבט ער אָן צו האַנדלען מיט פרעמד געלד אויף צעהן מאָל אַזוי פיעל. די שרעקליכע קאָנקורענ׳ץ און די טערמינען פון די וועקסלען צווינגען צו פערקויפען די סחורה אָהן רָוַח. און דערווײַלע וואַקסט פּראָצענט, די פאַמיליע ווערט גרעסער און די הוצאה ווערט אויך גרעסער פון דער הכנסה, אָבער כל זמן עס איז גרינג צו קריגען געלד, דרעהט זיך נאָך ווי עס איז, אָבער איצט אַז געלד איז ניט צו בעקומען, פּלאַצען די סטרונעס איינע נאָך דער אַנדערער.

מיט דעם זעלבען טרויריגען נגון ווי פון לאָדז שרייבט מען אונז אויך פון קלענערע האַנדעלס־שטעדט ווי, פון דווינסק, ביעלאסטאָק און נאָך אַנדערע שטעדט. אַלע האַלטען אין איין שרייען אַז עס איז קיין געלד צו בעקומען, וועקסלען איז ניט־דאַ וואו צו דיסקאָנטירען, און ווי קען מען מסחר פיהרען אָהן דיסקאָנטע? פרעגען אַלע, און טויזענטער נייע יודישע אָרימע לייט קומען צו, ווי ה. קרא—ו שרייבט אונז פון מאָהילעוו (פאָדאָל. גוב.): אַ שווער שטיקעל צייט לעבען איצט איבער פיעל שטעדט אין פּאָדאָליע און צווישען זיי אויך אונזער שטאָדט, אין וועלכער עס רעכענט זיך מעהר פון 35 טויזענד איינוואָהנער, איבערהויפּט יודען. דער מסחר איז שרעקליך געפאַלען, די בעלי מלאכות געהן אַרום ליידיג, עס איז ניט דאַ קיין אַרבייט און דעריבער עמיגרירען ביי אונז פיעל קיין אַמעריקא, מען פערקויפט דאָס ביסיל בעל־בית׳ישקייט פאַר אַ קלייניגקייט אַז מען זאָל האָבען אויף הוצאות. ניט לאַנג זענען שוין אַוועקגעפאָהרען עטליכע יודישע פאַמיליעס קיין אַמעריקא זוכען ברויט.

ברויט זוכען אויך די ווילנער שול־שמשים אָבער ניט אין די פרעמדע לענדער. און צו וואָס זאָלען זיי אומזיסט אויסברייגגען הוצאות און פאָהרען מיט שיפען, וואָכען לאַנג איבערן ים, אַז זיי קענען גרינג טאַקע ביי זיך און ווילנא, בעקומען ניט נור ברויט, נאָר נוטע פיש מיט פיין קוכען, אַ סך פלייש מיט וויין און בראַנפען.

פון ווילנא שרייבט מען אין אַ רוסישע צייטונג אַז די פיעל שמשים פון דער דאָרטיגער גרויסער שול האָבען געמאַכט איין אַקציאָנס־געזעלשאַפט אויף צו עקספּלואטירען די פאַמיליען־שמחות פון די ווילנער בעלי־בתים. קומט פאָר ערגי׳ץ אַ ברית, תנאים, אַ חתונה, אַ בר מצוה, קומען פריהער פאַר אַלע געבעטענע געסט די „אַקציאָניערען־שול־שמשים" און פערהאַפען די בעסטע פלעצער ביים געדעקטען טיש, זיי עסען און שכור׳ן און קיינער קען זיי גאָר ניט טהון, ווייל וועלכען בעל שמחה גליסט זיך צו מאַכען אַ סקאַנדאַל ביי זיך אין הויז און פערשטערען די שמחה. אָט אַזוי הערט ניט אויף די נייע אַקציאָנס־געזעלשאַפט צו אַרבייטען אַרום די ווילנער געדעקטע טישען.

מיר ברייגגען דאָ דעם פאַקט ניט אַזוי אַלס גרויסע עולה וואָס איין אָרימער שמש וויל אויף אַ שמחה אויך עסען אַ גוטען מיטאָג נאָר צו ווייזען דאָס די לעצטע צייטען האָבען יודישע קאָרעספאָנדענטען זיך אָנגעהויבען אָפט אַרומשלעפען מיט „יודיש גרייט" אין די ניט יודישע צייטונגען, מען זאָל האָבען פון יודען צו לאַכען.

אָט האָט איהר נאָך אַ שטיקעל „יודיש גרייט" וואָס מיר ברייגגען דאַ ווידער פון אַ רוסישע צייטונג.

איינער, א. ר. קלאָגט זיך אין דער ניט יודישער צייטונג אויף דעם רב פון נאָוואָגראָד־וואָלינסק פאַר וואָס ער האָט צוגעפּסקעט זיין שטיף־מוטער די ירושה וואָס עס איז געבליבען פון זיין פאָטער און יעצט נאָך דעם רב׳ס פּסק גיט ער איין אין סוד און מאָנט ווידער די ירושה...

עס פרעגט זיך אַז ווען דער ה׳ ר. איזאַ פיינער מאַן וואָס האָט זיך פערלאָזט אויף דעם רב, פרעגט מיט רעכט זעלבסט די רוסישע צייטונג, ברויכט דעם רב׳ס פּסק זיין ביי איהם היילינ, וואָרום ווען ער זאָל ניט גלויבען אין דעם רב׳ס אָרינטליכקייט וואָלט ער זיך ניט אויף איהם פערלאָזט, קיינער האָט איהם דערצו ניט גענייט.

נאָך די פאַקטען פון יודישען לעבען אין די יודישע שטעדט און שטעדטליך איז אונז אָנגענעמען צו לעזען די קאָרעספאָנדענ׳ץ וואָס שרייבט אונז פרוי ס—ל פון זגערז (פּעטראָק. גוב.)

פאָריגעס יאָהר איז ביי אונז פון רעגירונג געגרינדעט געוואָרען אַ האַנדעלס־שולע אין וועלכע עס לערנען יודישע קינדער ביז 50 פּראָצענט. כמעט אַלע יודישע שילער זענען אָנגעפאָהרענע פון פרעמדע שטעדט, פון ליטא און פוילען און ביי אַלעמען פאַרגעסען ניט די קינדער צו לערנען אונזער היילינע שפּראַך. די זגערזער יודען געדיינקען נאָך דעם פערגניגען וואָס זיי האָבען געהאָט היינטיגס יאָהר. אין דעם הונדערט־יאָהריגען פּושקינ׳ס יובילייי זענען די שילער פון האַנדעלסשולע געגאַנגען מיט אַ פאַקעלצוג דורך דער שטאָדט און צווישען אַלע אַנדערע שירים אויף פערשיעדענע שפּראַכען האָבען זיי אויך געזונגען איין העברעאישען שיר „הנביא" פון פּושקין, איבערזעצט פון דעם בעוויסטען שריפטשטעלער דוד פרישמאַנן.

דאָס האָט געמאַכט אַזאַ ווירקונג אויף די זגערזער יודישע איינוואָהנער אַז פון היינטיגען ווינטער האָבען זיי אָנגעהויבען לערנען זייערע קינדער העברעאיש.

און פון זוואַניץ (פּאָדאָל. גוב.) קלאָגט זיך ה״ י. וואָרטסמאַנן אַז האָטש ביי זיי און שטאָדט האָט מען געגרינדעט אַ תלמוד תורה פיר 70 קינדער, אַ לעזע ביבליאָטהעקע, אויך אַ מיידכען שולע פיר 60 קינדער וואָס די „בנות ציון" האָבען געגרינדעט, נאָר מען לעהרענט ניט און מען לעזט ניט, ווייל עס האָט פּלוצים אויסגעבראָכען אַ גרויסע מלחמה צווישען די מלמדים און משכילים וועלכע האָבען געגרינדעט די תלמוד תורה מיט דער לעזע ביבליאָטהעקע. די חברה „בני ציון" פיהרען אַ בעזונדער מלחמה מיט דער חברה „דורשי ציון"; פון די אַלע מלחמות איז חושך אין שטעדטיל און זוואַני׳ץ קערט זיך איבער.

מיט איין וואָרט דעם פּראָפעסאָר פּאַלב׳ס נביאות איז נעביך אויך מקוים געוואָרען אויף דעם אומגליקליכען שטעדטיל זוואַני׳ץ.

אָמת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — די אונרוהען און עקסצעסען אויף יודען אין בעהמען ווילען גאָר ניט אויפהערען, כמעט אין אלע שטעדט בעפאַלען די טשעכען יודישע הייזער, שלאָגען די פענסטער און מאַכען גרויסע פערוויסטונג. די אורזאַכע פון די לעצטע אונרוהען איז געוועזען די בלוט-בעשולדיגונג פון פּאָלנא. די אַנטיסעמיטען האָבען צוטהיילט צווישען פאָלק מאַססען גיפטיגע שריפטען און בילדער פון דעם מיידעל וואָס די יודען האָבען געשאָכטען, און דאָס האָט אָנגעצונדען די שנאה פון די טשעכען.

און דורך די צרות האָט זיך יעצט ערוועקט דער יודישער גייסט אין עסטרייך, זיי פעראייניגען זיך צו מלחמה האַלטען מיט׳ן שרעקליכען אַנטיסעמיטיזם, זיי מאַכען אסיפות, מיטינגען, האַלטען פייעריגע רעדען, שרייבען פּראָטעסטען מיט טויזענדער חתימות, שטעלען אַנפראַגען אין פּאַרלאַמענט, העלפען ווי אמתע ברידער די אונגליקליכע וואָס האָבען דורך די עקסצעסען געליטען. אַ שאָדע נאָר וואָס אונזערע עסטרייכישע ברידער האָבען זיך אַזוי שפּעט אַרומגעזעהען און ביז אַהער געשוויגען.

דען 1 נאָוועמבער איז געוועזען אַ גרויסע אספה אין איינע פון די גרעסטע זאַלען פון וויען. ד״ר ווייזעל האָט געהאַלטען אַ רעדע „וועגען די עקסצעסען

און רויבערייען אין בעהמען און מעהרען". „ערשט ניט לאַנג — זאָגט דער רעדנער — האָב איך דאָ גערעדט וועגען פאָלנער פּראָצעס; יעצט מוז איך שוין רעדען וועגען די פּאָלגען פון יענעם פּראָצעס. גלייך ווי דרום-אַפריקאַ (וואו ס'איז היינט די מלחמה צווישען די ענגלענדער און די בוירען) אַזוי איז אויך בעהמען און מעהרען פערפלעקט מיט מענשליכע בלוט, פול מיט ערטער וואו מען האָט געשלאָגען און גערויבט די יודען". אין דער געשיכטע פון יודישע רדיפות איז צוגעקומען אַ נייע, מאָדנע רדיפה „דורך פּאָליטישע הינזיכטען". ווען ס'איז אַרויס דער בעפעהל וועגען די שפּראַכען, האָט מען יודען געשלאָגען אין עגער און אַש; יעצט, אַז מען האָט דעם דעקרעט מבטל געווען, שלאָגט מען יודען אין בעהמען און מעהרען. דאָס געזעץ בעשטראָפט שטרענג די, וואָס רייצען דעם פּאָלק אויף אַ קלאַסע מענשען פון אַ געוויסער רעליגיאָן, אָבער דאָס איז נור פאַר אַנדערע, ניט פאַר יודען. יודען האָבען קיין שום שוטץ, זאָגסט וואָלטען זיך ניט געפינען צייטונגען, וואָס זידלען טאָג-טעגליך און טראַכטען אויס אויף אונז די פאַלשעסטע בלבולים. די לעצטע עקסצעסען האָבען אומעטום געהאַט איין פאָרמע: פריהער צושפּרייט מען אין פאָלק פאַלשע נאַכריכטען, נאָכדעם הייבט אָן דער עולם זיך זאַמלען, מע האַלט פאַר איהם פייעריגע רעדען, מען זינגט פאָלקס-לידער און באַלד — טררראַך! עס קלינגען שוין די שויבען, און צום סוף ברענט מען און רויבט. יודישע פאַמיליעס ווערען שלעפּערס, צולויפען, דערפאַר וואָס מען האָט מבטל געווען דעם שפּראַך-דעקרעט! דער יוד איז דאָס כפּרה-הינדעל!"

די רעזאָלוציע פון דער אסיפה איז געווען: יודען זאָלען זיך האַלטען איינם און שטיצען איינע די אַנדערע.

— אין פּאַרלאַמענט אין וויען איז דורך די טשעכישע אונרוהען געקומען צו גרויסע סקאַנדאַלען. די פּאַרטיע „יונג-טשעכען" זענען בעפאַלען דעם מיניסטער, פאַר וואס די שאַנדאַרען האָבען געשאָסען און געטוידט עטליכע פון פאָלק בשעת די עקסצעסען. דער מיניסטער האָט פאַרענטפערט די שאַנדאַרען, אַז זיי האָבען אַזוי געמוזט טהון, ווייל דאָס פאָלק איז זיי בעפאַלען, בעליידיגט, געוואָרפען שטיינער און פיעל פון זיי צובלוטיגט, האָבען זיי זיך געמוזט שיצען און — שיסען. דעם מיניסטערס ווערטער האָבען אָנגעצונדען אַ העליש פייער ביי די יונג-טשעכען; זיי האָבען גענומען זידלען, בעליידיגען דעם מיניסטער און געמאַכט אַזאַ ליארם אַז מען האָט ניט מעהר געקענט הערען וואָס דער מיניסטער רעדט. באַלד איז געוואָרען אַ שלעגעריי צווישען זיי מיט די דייטשע דעפוטאַטען. מען האָט געמוזט איבעררייסען די זיצונג. ערשט שפּעטער, ווען דער עולם האָט זיך אביסעל בערוהיגט, האָט דער מיניסטער געקענט ענדיגען זיין רעדע. נאָכדעם האָט גערעדט דער דעפּוטירטער ד'ע ל ו ו ע ר ט און פערלאַנגט, זעצען אַ קאָמיסיע, זי זאָל חוקר ודורש זיין, אויב די זשאַנדאַרמען האָבען רעכט געהאַט; אויך האָט ער געפאָדערט מען זאָל אויפקלערען דעם פּראָצעס פון פּאָלנאַ און אויסווייזען אַז יודען בעדאַרפען ניט קיין קריסטליך בלוט. נאָך איהם האָט גערעדט דער אַנטיסעמיט ש נ י י ד ע ר און ווי זיין שטייגער, שטאַרק בעליידיגט אַלע יודען און געפאָדערט אַז דייטשען מיט טשעכען זאָלען זיך פעראיינינגען מלחמה האַלטען קעגען יודען.

— און וועגען דער פּאָלנער בלוט-בעשולדיגונג איז דערווייל שטיל. דער מוטער און דעם ברודער פון דער אַ ג נ ע ס, וועלכע מען האָט חושד געווען אַז זיי האָבען זיי געטיידט כדי צונעהמען איהר חלק ירושה, האָט מען אַרויסגעלאָזט פריי. די טעג האָט דער פּראָפעסאָר מאַסאַריק אַרויסגעגעבען אַ שריפט, אין וועלכע ער בעווייזט, אַז דער אַגנעס האָט מען געהרגה'ט אין דער היים, אין דאָרף, און פון דאָרט זי אַרויסגעפיהרט אין וואַלד, וואו מען האָט זי נאָכדעם געפונען. די רעגירונג האָט די שריפט פאַרבאָטען.

— וויענער אַנטיסעמיטען פּראָיעקטירען, צו מאַכען קינפטיגען זומער אַ לוסטרייזע אין פּאַריז אויף דער אויסשטעלונג. זיי וועלען זיך נעהמען אַ עקסטרענעם צוג, בלויז פאַר אַנטיסעמיטען. פיעל האָבען זיך שוין פערשריבען צו דער רייזע. די אַנטיסעמיטען האָפען, אַז זייערע חברים אין פּאַריז וועלען זיי מקבל-פנים זיין מיט גרויס שמחה. —

— די „יודישע קאָלאָניאַל געזעלשאַפט" האָט פיעל אָרימע ארבייטער פון באָריסלאוו אַרויסגעשיקט אין ווייטע לענדער און זיי אויסגעזוכט פּרנסות. יעצט האָט „די איזראעליטישע אליאַנץ" פון וויען אַרויסגעשיקט אויף איהרע הוצאות די פרויען און די קינדער צו זייערע עלטערן. פיעל אָבער זענען נאָך פערבליבען אין באָריסלאוו און זייער עלענד איז זעהר גרויס.

— אַ זעלטענע זאַך ווערט דערצעהלט אין די צייטונגען פון אַ קאַטוילישען גייסטליכען. אין שטעדטיל אייראָוויץ האָט זיך אָנגעצונדען אַ הויז ביי דער יודישער שול און באַלד האָט דאָס פייער שוין אָנגעכאַפּט די שול, דער עולם איז געשטאַנען און צוגעקוקט מיט שמחה, ווי דאָס יודישע הייליגע הויז ברענט. דאָ איז אָבער געקומען דער גייסטליכער, פּאַטער סמיט, געחאַפּט אַליין אַ עמער וואַסער און געבעטען דעם עולם, איהם נאָכטהון, שרייענדיג: „ליעבע מענשען! לאָמיר טהון ווי בכבוד'ע לייט און ניט לאָזען ברענען אַ גאָטעסהויז". אין אַ פערטעל שעה איז שוין די שול געווען אין גאַנצען געראַטעוועט פון געפאַהר.

— פאָריגע וואָך זענען געשטאַנען צום געריכט 7 מענשען פון האָלעשוי, וועלכע די פּאָליציי האָט אַרעטירט ווען זיי זענען בעפאַלען יודישע הייזער. דאָס געריכט האָט זיי אַלע פעראורטהיילט זיצען אין געפענגניס, פון 7 טעג ביז 5 חדשים.

*

רוסלאַנד.

— אין יאָהר 1895 האָט אַ יודישער געוועזענער זעלנער, הלל גאָלדארביט, דערלאַנגט אַ ביטע צו דער קייזערליכער קאַנצעלאַריע, ערלויבען איהם קויפען אַ שטיקעל לאַנד אין דאָרף גאָלי-פּריסטאַן, וואו יודען איז ניט ערלויבט צו האָבען אייגען לאַנד. אין אַ צייט שפּעטער איז געקומען אַ אַנפראַגע: צו וואָס בעדאַרף ער דאָס שטיקעל לאַנד, ווי גרויס איז עס און פון וועמען וויל ער דאָס קויפען. דען 1 אויגוסט היינטיגעס יאָהר איז אָנגעקומען אַ אַלערהעכסטע ערלויבניש, אז ה' גאָלדארביט מעג קויפען דאס לאַנדגיט, און ער האָט עס טאַקי באַלד געקויפט.

צו דער נאַכריכט, וועלכע די רוסישע צייטונגען האָבען געבראַכט, בעדאַרפען מיר בעמערקען, אַז דער ה' גאָלדארביט איז פון די נ י י ע געדינטע זעלנער, וועלכע זענען לויט געזעץ גלייך מיט אַלע איבריגע יודען און די מיליטער-דינסט גיט זיי ניט קיין שום שפּעציעלע רעכטע.

— דורך אַ פּראָצעס וואָס איז פאָרגעקומען פאַר'ן סענאַט וועגען עטליכע יודישע איינוואָהנער פון קובאנער פּראָווינץ (אין קאַווקאַז) האָט דער סענאַט ערקלערט, אַז די יודען וואָס זענען שוין גאַנץ לאַנג צוגעשריבען צו אַ שטאָדט אויסער'ן יודישען ראַיאָן, הגם דאָס צושרייבען איז געווען על פי טעות, מעגען דאָרט בלייבען וואָהנען אויף ווייטער און מע קען זיי, ניט ארויסטרייבען פון דעם אָרט וואו זיי זיצען שוין היבשע יאָהרען.

דער פאַל איז פאָרגעקומען מיט עלף יודען פון דער קאַווקאַזער שטאָדט מייקאָפּ, וועלכע זענען נאָך אין יאָהר 1873 צוגעשריבען געוואָרען צו דער שטאָדט, און יעצט האָט דער פינאַנץ-מיניסטער ניט געוואָלט זיי ערלויבען וואָהנען דאָרט, ווייל זיי זענען נור בטעות דאָרט פערשריבען געוואָרען. די לייט האָבען זיך בעקלאָגט פאַר'ן סענאַט וועלכער האָט בעפאָהלען סקאַסירען דעם מיניסטערס בעפעהל און לאָזען די יודען צו רוה.

— דאָס וואָכענבלאַט „וואָסחאָד" ברענגט אַ אויספיהרליכע קאָפּיע פון אַ סענאַטסקע ערקלערונג, אַז די קינדער פון יודישע סוחרים ערשטער גילדיע, וועלכע זענען צוגעשריבען צום קויפמענישען שטאַנד אויסערן יודישען ראַיאָן, מעגען וואָהנען אין גאַנץ רוסלאַנד. די ערקלערונג איז ארויס פון סענאַט דען 28 סעפּטעמבער היינטיגעס יאָהר אונטער נומער 9899.

— אין גובערניאַל-שטאָדט מאָהילעוו איז דען 25, 26 און 27-טען אָקטאָבער געווען דער פּראָצעס פון 22 שקלאָווער יודען, וועלכע זענען בעשולדיגט געוואָרען, אַז זיי זענען בעפאַלען און געשלאָגען קריסטליכע זעלנער. אין בעשולדיגונגס-אַקט ווערט די מעשה אַזוי געשילדערט: דען 25 יוני זענען די זעלנער פון צוויי רעגימענטען, וואָס האָבען געארבייט אין דער אומגעגענד פון שקלאָוו, געקומען, מיט ערלויבניש פון זייערע אָפיצירען, אין שקלאָוו; דאָרט האָבען זיי זיך צעטיילט אויף קליינע פּאַרטיעס און שפּאַצירט איבער די גאַסען; איינינגע פון זיי זענען געווען שכור. נאָך מיטאָג איז צווישען די שכורע זעלנער און די יודען אויסגעבראָכען אַ קריגעריי און נאָכדעם — אַ געשלעג. די געשלעגעריי איז ארויסגעקומען — זאָגט דער בעשולדיגונגס אַקט — ווייל די יודען טראָגען אַ שנאה צו קריסטען. די איינוואָהנער פון שקלאָוו, כמעט אַלע יודען, בעגעהען זיך זעהר גראָב מיט די פויערען וואָס קומען צופאָהרען אין שטעדטיל, רופען זיי „חזירים", און ווען די פויערן פּראָטעסטירען, בעקומען זיי קלעפּ; אויך דאָס אייגענטום פון די קריסטען איז ביי זיי ווי הפקר: ברענגט דער פויער סחורה פאַרקויפען, חאַפּט מען ביי איהם ארויס מיט געוואַלט און בעצאָהלט ווי פיעל זיי אליין גלוסט זיך; מאַנכעס מאָל בעצאָהלט מען גאָר אין גאַנצען ניט. דאַדורך זענען שוין פיעל מאָל ארויסגעקומען מחלוקת, נאָר ניט אַזוי שטאַרק ווי היינטיגעס מאָל מיט די זעלנער".

אין געריכט האָט דער פּראָטאָפּריי (גייסטליכער) פון שקלאָוו עדות געזאָגט, אַז אין פערלויף פון 36 יאָהר וואָס ער זיצט אין יענער שטאָדט, האָט ער ניט בעמערקט ביי יודען אַ רעליגיאָנס-שנאה צו קריסטען; קיינער פון די קריסטען האָט זיך פאַר איהם קיינמאָל ניט בעקלאָגט אז די יודען זאָלען זיי פיינד האָבען. דען 25 יוני איז געווען אַ איינפאַכע גאַסען-געשלעגעריי, וואָס די יודישע בעלי-עגלות, גראָבע יונגען, האָבען ארויסגערופען, און פון דעם האָבען געליטען אי קריסטען אי יודען. אויך דער ריכטער (מיראָוואָי סודיא) האָט עדות געזאָגט, אז דאָרט איז ניט געווען קיין רעליגיאָנס- אָדער ראַסען-פיינדשאַפט, נאָר איינפאַך: די זעלנער האָבען זיך גענומען קריגען און רייסען מיט יודישע קרעמערס, האָבען זיך אריינגעמישט די בעלי-עגלות, בעוואוסטע עזות-פּנימער, און ס'איז געוואָרען אַ מלחמה.

נאָכדעם ווי די ריכטער האָבען זיך בעראָטען גאַנצע זעקס שעה האָבען זיי ארויסגעגעבען אַ פּסק אַז אַכט יודען זענען אין גאַנצען ריין, און די איבריגע 14 זאָלען זיצען אין געפענגניס אָדער „ארעסטאַנסקע ראָטע", איינינגע אַ יאָהר און אַנדערע — אַ יאָהר מיט דריי חדשים.

— פאָריגען חדש איז געווען אין דער אלעקסאַנדער-זאַל פון פּעטערבורגער שול אַ גרויסע אספה פון די מיטגלידער פון דער יודישער קהילה. מען האָט פאָרגעלעזען אַ אויספיהרליכען חשבון פון אַלע הכנסות און הוצאות, וואָס די קהילה האָט געהאַט פאָריגעס יאָהר. די הכנסה האָט בעטראָפען 77,185

רובעל; די הוצאה — 70,822 רובעל. אויסהאלטען די שול האָט געקאָסט דורכ'ן גאַנצען יאָהר 28,251 רובעל; די קאנצע־אריע און זי דיינים האָבען געקאָסט 6,365 רובעל; געהא־ט פאר די יורישע רעליגיאָנס-לעהרער אין די מיטעל-שולען — 1886 רובעל; שטיצען די שולען — 2,160 רובעל; שטיצען אָרימע און קראנקע — 7144 רובעל; אויסהאלטען דאָס הייליגע אָרט — 9153 רובעל. היינטיגעס יאָהר האַט די קהילה געמאכט א געמויערטען פארקאן ארום דעם בית-עולם און איינגעפי־רט אין דער שול עלעקטרישע בעלייכטונג.

— די צייטונג „פריאזי קראי" מעלדעט, אז די קאנצעלאריע פון אטאמאן אין דאָנ'ער מיליטער פראָווינץ האָט געשיקט מודיע זיין דער פאָליציי פון ראָסטאוו אין נאחיטשעוואן, אז די בקשות פון די יורישע איינוואָהנער אין יענער פראָווינץ, מען זאָל זיי ערלויבען ארויסציהען זיך פון איין שטאָדט אין דער אנדערער אָדער פון פראָווינץ אין שטאָדט, קענען ניט ערפילט ווערען, ווייל דאָס געזעץ זאָגט, אז „די יידען אין דאָנ'ער מיליטער פראָווינץ איז ערלויבט צו בלייבען זיצען אויף ווייטער אין דעם אָרט וואו זיי האָבען אויסגעקליבען". אלזאָ מוזען זיי בלייבען וואהני־ן נאָר אין די ערטער וואו זיי זענען געזעסען ווען ראָסטאָווער און טאגאנראגער בעצירק איז אריינגערעכענט געוואָרען אין דאָנ'ער פראווינץ, און טאָרען ניט אריבערציהען אין א פרישען אָרט.

ווי בעקאנט, איז אין יאָהר 1880 פערבאָטען געוואָרען, יורען זיך בעזעצען אין דער פראָווינץ פון די דאָנ'ער קאָזאקען, און אין יאהר 1887 איז אויך ראָסטאָווער און טאגאנראגער בעצירק (וואו יודען האָבען פריהער געמעגט וואָהנען) צוגעשלאָסען געוואָרען צו רער דאָזיגער פראָווינץ. אין געזעץ שטעהט אָבער ניט, אז די יידען וואָס וואָהנען שוין דארט פון פריהער, מוזען זיצען אין זייערע ערטער און טאָרען ניט ארויספאָהרען אין א נייעס אָרט אין דער זעלבער פראָווינץ.

— די צייטונג „בעסאראבעץ" שרייבט, אז עטליכע געבילדעטע יודען אין קישיניעוו האָבען אנגעפרעגט דעם פעטערסבורגער קאמיטעט פון דער חברה „מפיצי השכלה" (פארשפרייטען בילדונג צווישען רוסישע יודען). אויב עס לאָהנט זיך בעמיהען צו בעקומען א ערלויבניש עפענען אין קישיניעוו א אָבטיילונג פון דער דאָזיגער חברה, אזוי ווי די אבטיילונג וואס די חברה האָט אין אדעסא און ריגא. די געזעלשאפט האט געענפערט, מען זאָל זיך ניט אומזאָנסט בעמיהען, דען ס'איז ניטאָ קיין האָפנונג אויף א ערלויבניש.

— די צייטונגען פון קרים ברענגען די נאכריכט, אז דער טאווריער גובערנאטאָר האָט ערלויבט יודען זיצען אין סודאק און אנדערע דערפער פון פעאָראסיער בעצירק, אין דער צייט ווען דארט מאכט מען ווייַן. אויסגעווירקט האָט די ערלויבניש די בעצירקס-פערוואלטונג (אויעזדנאיע פראוולעניע) פון פעאָדאָסיע, וועלכע האָט איינגעזעהן, אז יורען ברענגען פיעל נוצען דעם האנדעל פון בעסאראבער וויין.

— קינפטיגעס יאהר, אין מאי, ווערט צעהן יאהר צייט זייט אין רוסלאנד איז געגרינדעט געווארען, מיט ערלויבניש פון רעגיערונג, די חברה צו שטיצען יודישע קאלאניסטען און ארבייטער אין פאלעסטינא. דאס קאמיטעט פון דער געזעלשאפט מאכט פארטיג צום צעהניאהריגען יובילעאום א בעשרייבונג, אין וועלכער עס ווערט געשילדערט די געשיכטע פון דער ניצליכער חברה און וואס זי האט אויפגעטהון אין די צעהן יאהר.

— פאר א פאר חדשים האבען מיר געשריבען פון צוויי ווארשא'ווער דאקטוירים: ד"ר סאלמאן און פראפעסאר קאשינסקי, וועלכע האבען געמאכט אפעראציע א יודישע פרוי און איבערגעלאזען ביי איהר אין בויך צוויי אינסטרומענטע, דורך וועלכע זי איז נאכדעם אין גרויס שמערצען געשטארבען. דאס קרייז־געריכט האט זיי ביידען ריין געשפראכען, האבען די קינדער פון דער פרוי אנגעגעבען א אפעלאציע אין געריכטס-פאלאטע. פאריגע וואך איז געווען דער פראצעס צום צווייטען מאל און די פאלאטע האט קאשינסקין ווידער בעפרייט אבער דעם ד"ר סאלמאן פעראורטהיילט: געבען איהם א שטרענגען פערווייז (וויגאוואר) און ער זאל בעצאהלען די יורשים 790 רובעל, אויסער וואס ער בעדארף נאך מקבל-תשובה זיין אין קירכע, דערפאר וואס דורך איהם איז אומגעבראכט געווארען א נפש.

— דאקטאר ח א ז א נ א ו ו י ץ פון ביאליסטאק איז בעקאנט ביי אונזער פאלק מיט זיין אידעע: צו גרינדען א גרויסע, ספעציעל יודישע ביבליאטעק אין ירושלים. מאסען געלט האט ער שוין אויסגעגעבען אויף זיין פלאן, מאסען ביכער, אלטע און זעלטענע, האט ער שוין איינגעקויפט און אוועקגעשיקט אין דער הייליגער שטאדט. יעצט איז שוין פאראן אין ירושלים א גרויסע ביבליאטעק וועלכע ברענגט פיעל נוצען. די ביבליאטעק ווערט רייכער פון טאג צו טאג, ווייל ה' חאזאנאוויץ ווערט ניט מיעד צו קויפען און שיקען אהין מענגעס ביכער. ערשט ניט לאנג האט ער ארויסגעשיקט גאנצע 9 קאסטענס אנגעפאקט מיט נייע און אלטע זעלטענע ספרים, אויך פיעל מאנוסקריפטען, דאס הייסט געשריבענע ספרים, וואס זיינען ביז אהער נאך ניט געווען געדרוקט, אויך א גרויסע זאמלונג פון יודישע בילדער און געמעלדען. יעצט געפינט זיך שוין אין דער ביבליאטעק מעהר פון 15 טויזענד בענדער. די טעג האט הערר חאזאנאוויץ געדרוקט א ארטיקעל אין די צייטונגען און אויפגעוויזען ווי ס'איז נייטהיג, אז די ביבליאטעק זאל האבען א י ה ר א י י ג ע ן ה ו י ז, כדי מען זאל ניט בעדארפען שלעפען די ביכער פון איין דירה אין דער אנדערער. ער בעט אלע יודישע פאטריאטען, אלע פריינר פון ציון, אלע ליעבהאבער פון יודישער ליטעראטור, זיי זאלען זארגען, עס זאל ווערען א קאפיטאל געלט, צו אויסבויען א אייגענע הויז פאר דער ביבליאטעק. אויף זיין ריהרענדען ארטיקעל האט זיך דערווייל אפגערופען נאר איין איינציגער מענש, דאקטאר „הכספי" פון ווארשא, וועלכער האט אריינגעשיקט 100 פראנק —

*

דייטשלאנד — דער צענטראל-קאָמיטעט פון די ציוניסטען אין דייטשלאנד האט צושיקט א צירקולאר צו אלע מיטגליעדער, מודיע זיין, אז דעם 22 נאָוועמבער וועט זיין אין האנאווער א פערזאמלונג פון אלע דייטשע ציוניסטישע חברות, אלזאָ פערלאנגען זיי, אלע ציוניסטען אין דייטשלאנד זאלען ווי אם געשווינדסטען אויסקלייבען דעלעגירטע צו דער אספה. אין איהר וועט גערעדט ווערען: וועגען דעם צושטאנד פון דער קאסע, וויפיעל געלד די געזעלשאפט האָט איינגענומען און אויסגעגעבען דורכ'ן יאָהר, וועגען דער ווירקונג פון דער געזעץ־שאפט, ד"ה וואָס האָבען די דייטשע ציוניסטען אויפגעטהון אינ'ם יאָהר און נאך אנדערע ענינים. דער ראבינער ד"ר נאָבעל פון קעלן וועט האלטען א רעדע „איבער ציוניזם און קולטור-פראגען".

— דען 9-טען אָקטאָבער איז אין קעלן געעפענט געוואָרען, דורך דעם ראבינער נאָבעל און ה' מארקוס. קורסען פאר דערוואקסענע מענשען, צו לערנען העברעאיש. ביז יעצט האָבען זיך געמעלדעט לערך 40 פערזאָן, וואָס ווילען לערנען אונזער הייליגע שפראכע. מיר זעהען, ווי בים־יכוויים ווירקט דער ציוניזם צו גוטען אויך אין דייטשלאנד, ערהויבט און בעלעבט דעם יודישען גייסט און די ליבע צו דער העברעאישער שפראכע וועלכע איז ביז יעצט געווען גאנץ פערלאָזען און פערגעסען.

— די אָרטאָדאָקסע (פרומע) געמיינדע „עדת ישראל" אין בערלין האָט די טעג געקויפט א פלאץ פאר 350 טויזענד מארק, צו בויען א נייע שול. דאָס געלט האָט געגעבען איינער פון די מיטגליעדער, הערר ק ע ס ל ע ר. — איבערהויפט ענטוויקעלט זיך די געמיינדע, וועלכע דער זעלינער ראבינער עזריאל הילדעסהיימער האָט געגרינדעט, און מאכט ביי זיך די בעסטע אָרדנונגען.

— זעהר אָפט האָט זיך ארויסגעוויזען, אז די געפעהרליכסטע יודישע שונאים זענען אליין געפעהרליכע מענשען; זיי רעדען אויף יודען שלעכטס און טהוען אליין אלעס בייז. ווער געדענקט ניט דעם פאל פון דעם בעקאנטען אנטיסעמיט ה א מ מ ע ר ש ט י י ן, וועלכער האָט אזוי לאנג געזידעלט און געשענדעט יודען, ביז מען האט איהם אליין אריינגעזעצט אין פעסטונג פאר מאוסע שווינדלערייען און בעטרוג? ער האָט זיך געמאכט פאר א הייליגען מענש, וואָס האלט מלחמה פאר דעם דייטשען גייסט און דער קריסטליכער רעליגיאָן, און צום סוף האָט זיך גאר ארויסגעוויזען, אז דער פרומער אנטיסעמיט איז א שווינדלער, א בעטריגער פון דער געמיינסטער סאָרט! — יעצט איז אין דרעזדען פאָרגעקומען א גלייכער פאל: דער ראש פון אלע דאָרטיגע אנטיסעמיטען און דער גיפטיגסטער פון אלע איז געווען דער שריפטשטעלער אלעקסאנדער וו א ל ד, וועלכער האָט געשריבען אין דער „דרעזדענער רונדשוי" די געפעהרליכסטע פאשקווילען אויף יודען. יעצט האָט מען דעם שיינעם תכשיט אריינגעזעצט אין געפענגניס, ווייל ער האט געמאכט פאלשע וועקסלען און צוגענומען פרעמדע געלט!

— א גרויסע מפלה האָבען די אנטיסעמיטען געהאט אין גראָסהערצאָגטהום ב א ד ע ן, דאָרט איז ניט לאנג געוועזען די וואהלען צום לאנדטאג, און קיין איינציגער אנטיסעמיט איז ניט געוועהלט געוואָרען!

*

פראנקרייך. — (א בעזוך ביי דרייפוסען) ווי בעקאנט, זיצט יעצט דרייפוס מיט זיין פאמיליע אין דער שטאָדט קארפענטראס, אין א שענער ווילע פון זיינעם א קרוב. די טעג איז געקומען איהם בעזוכען א מיטארבייטער פון א גרויסע ענגלישע צייטונג און איהם געבראכט א בריעף מיט 125 חתימות פון ענגלישע פרויען און מעדכען. דער גאסט האָט פערבראכט מיט דרייפוסען א היבשע צייט און גערעדט, וואס ער רעכענט ווייטער צו טהון, אום צו בעווייזען זיין אונשולד. אז דער מיטארבייטער האָט איהם געפרעגט, וואָס ער מאכט אין געזונדט, האָט דרייפוס געענפערט: „סוף כל סוף קען איך שוין אביסעל שלאָפען, נאָך אזוי פיעל יאָהרען אהן שלאָף און רוה. דער שלאָף דערפרישט אביסעל מיינע אָבגעשוואכטע נערווען. דער אפעטיט צום עסען ווייזט זיך שוין אויך". „דיינע איבערגעליטענע צרות ערפילען דיר געוויס נאָך היינט מיט שמערצליכע געפיהלען, ווען דו דערמאנסט זיך אָן זיי?" האָט דער שרייבער געפרעגט. „ניין — האָט דרייפוס געענטפערט — דאָס איז שוין אלץ פאָראיבער. דאָרט, אויף יענער זייט ים, האָב איך איבערגעלאָזט אלע מיינע שמערצען. ביז דעם טאָג וואָס איך בין אונשולדיג פערמשפט געוואָרען און אָגגעהויבען וואנדרעווען פון איין געפענגניס אין אנדערען, בין איך געווען א גליקליכער מענש, האָב געליעבט מיין פרוי און קינדער, און אונזער גאנצע פאמיליע לעבט אין גרויס פריעדען. יעצט בין איך צוריק ביי מיין פאמיליע און פארגעס אלע איבערגעליטענע יסורים. איך בין זיכער, אז יעדער דערמאנט מיין נאמען נור מיט עהרע. די גאנצע וועלט האט זיך פעראייניגט, אונז טרייסטען און היילען, אט האסטו אויך געבראכט א בעווייז פון דעם".

דער שרייבער האט איהם ווייטער געפרעגט, אויב ער קען זיך ערקלערען די אורזאכע, פאר וואס מען האט איהם אזוי גערודפ'ט און געוואלט אומ-

ברענגען. דארויף האט דרייפוס געענטפערט, אז א מאל איז אין רעם געווען שולדיג זיין יודישקייט. נאר רער עיקר האבען איהם זיינע הברים ניט געקענט לייךען דערפאר וואס ער האט זיך פון זיי דערזווייטערט, געווען פאר זיך א מענש, ניט געהוליעט, ניט געשפּילט מיט זיי. אלע האבען איהם דאדורך געהאלטען פאר א גרויסען בעל-גאוה. אויך זיין אפּענער חאראקטער האט איהם פיעל גע-שאדעט: קוים איז איהם יענעמס מיינונג ניט געפעלען, האט ער באלד אָפּגע-ענטפערט און ארויסגעזאָגט דעם אמת, אפילו פאר די גרעסט'ע. דאדורך האט מען איהם ניט געקענט ליידען און דאדורך איז ער אויסגעשטאנען אזוי פיעל פלאג.

— דאָנערשטאג, דען 25 אָקטאָבער, האט די ציוניסטישע געזעלשאפט „מבשרת ציון" אין פאריז געמאכט א אספה. דער פּאָרזיצענדע'ר פון דער פערזאמ-לונג איז געווען ד"ר מאקס נ א ר ד ױ. דער דעלעגאט ד"ר אלכסנדר מארמאָרעק האָט געשילדערט ווי אזוי דער דריטער באזלער קאנגרעס איז צוגעגאנגען.

*

ענגלאנד. אין בירימינגאם איז די טעג געווען א גרויסע אספה פון ציוניסטען, צו וועלכע עס זענען געקומען די לאָנדאָנער מיטגלידער פון גרויסען אקציאָנס-קאָמיטעט און אויך סיר פראנציס מאָנטעפיארע. דער לעצטער האט גע-האלטען זעהר א ווארימע פאטריאָטישע רעדע און אויסגעוויזען, ווי וויכטיג און ניטצליך דער ציוניזם איז פאר יודען אין אלע לענדער. בעזאָנדערס האט ער גע-רעדט וועגען דער וויכטיגקייט פון באנק.

— די ענגלישע יודען האָבען געזאמעלט ביז 50 טויזענר פונט שטער-לינג, צו העלפען זייערע ברידער וואָס האָבען געמוזט פערלאָזען טראנסוואל דורך דעם קריג, אויך פאר די פערוואונדעטע יודען אין ענגלישען חיל.

*

אמעריקא. — פאריגען מאָנאט איז אין פילאדעלפיא געווען א זיטצונג פון אלע אמעריקאנער חברות ציוניסטען. דער אינהאלט פון דער זיצונג איז געווען: 1) א פראָיעקט פון ה' שור, מען זאָל גרינדען א אָרט צו פערקויפען דאָרט פראָדוקטען פון פאלעסטינא; 2) א פראָיעקט פון ה' וויזע, גרינדען א שפּעציעלע צייטונג פאר די ציוניסטישע אידעע אין אמעריקא; 3) פראָיעקט פון ה' שענפעלד, איינטהיילען די שטעדט אין ראיאָנען, כדי עס זאָל זיין לייכטער צו פערשפּרייטען די בעוועגונג. מען האָט בעשלאָסען, בעטען אלע יודישע צייטונגען אין אמעריקא, זיי זאָלען געבען די חברות א אָרט פון 2 עמודים פאר ציוניסטישע מיטטיילונגען; ראבינער וויזע איז אויסגעקליבען געוואָרען, זיין דער רעדאקטאָר פון די מיטטהיילונגען. ווייטער האט מען בעשלאָסען, ארויסגעבען אין זשארגאָן די פּראָטאָקאָלען פון דריטען באזעלער קאָנגרעס. — יעצט געפינט זיך אין אמעריקא 135 ציוניסטישע חברות, וועלכע האבען זיך אלע פעראייניגט און הייסען היינט „פעדערייישען". די קינפטיגע זיטצונג פון דער פעדערייישען וועט זיין אים מאָנאט יאנואר 1900, אין נױ-יאָרק.

וועלט-נייעס.

רוסלאנד. — דער פינאנץ מיניסטער װ י ט ט ע האט איינגעלאדען צו זיך די פאָרשטעהער פון די פּריוואט-ביינק אין פּעטערבורג, האלטען מיט זיי א עצה וועגען די סבות פון היינטיגען געלט-קריזיס און וועגען די מיטלען, ווי אזוי ניט דערלאזען ווארפען דעם ווערט פון פערשידענע אקציעס און פּראָצענט-פאפּירען. דער מיניסטער האָט ערקלערט, אז דער פינאנץ-צושטאנד פון דער מלוכה איז יעצט זעהר גוט און פעסט, ער קען זיך פערגלייכען אפילו מיט דעם צושטאנד פון די רייכסטע לענדער, ווי פראנקרייך, ענגלאנד אז"וו. נאָכדעם האָט דער מיניסטער ערקלערט די אורזאכען פון היינטיגער געדריקטער צייט און פאָרגעלעגט: גרינדען א שטענדיגען קאָמיטעט וועלכער וועט רעגולירען די פרייזען פון די פאפּירען אויף דער בערזע און וועט ניט דערלאָזען ווארפען דעם פרייז פון אקציעס אָהן א שום סבה. דעם מיניסטערס פּראָיעקט איז אָנגענומען געוואָרען און די קאָמיסיע עקסיסטירט און ווירקט שוין.

ווידער האט דער מיניסטער צושיקט א אָפענעם בריף אין אלע צייטונ-גען, צו בערוהיגען דעם עולם. ערשטענס בעווייזט דער מיניסטער, אז ס'איז פאלש די מיינונג, אז די היינטיגע געלט-שווייריגקייט קומט ארויס דערפון וואס אין רוסלאנד איז געוואָרען בכלל ווייניגער מזומן געלט. מיט ציפערן ווייזט ער אויף, אז היינט געפינט זיך צווישען פאָלק געלט מעהר ווי ביז אהער. למשל אין יאהר 1892 איז אין פאָלק געוועזען 1,138 מיליון אין קרעדיט-בילעטען; גאָלד און זילבער מטבעות איז דאמאלס גאר אין גאנצען ניט געווען; היינטיגס יאהר אבער געפינט זיך אין אומגאנג צווישען פאלק 1,353 מיליאָנען רובעל, דארונטער אין גאָלד 668 מיליאָן. מען זאָל אויך ניט מיינען אפשר האט מען דעם רוסישען גאָלד ארויסגעפיהרט אין אויסלאנד. דאס איז א טעות. די חשבונות צווישען די לענדער ווערען ניט געצאהלט מיט גאָלדענע מטבעות, נאָר מיט וועקסלען, וועלכע ס'איז לייכטער און ביליגער אריבערשיקען און מען ברויכט זיי ניט איבערשמעלצען ווי גאלד וואס וועגט פיעל און דאס שיקען קאָסט טייער. אפשר די וואס וואהנען ביי דער גרענעץ אָדער די וואס פאָהרען נאך אויסלאנד פיהרען ארויס א ביסעל גאלד, אבער דאס איז זעהר ווייניג און מאכט קיין שום רושם ניט. — ווייטער ווייזט אויף דער מיניסטער, אז ס'איז פאלש די מיינונג, אז דאדורך וואס די רעגירונגס-באנק גיט ארויס א סך גאָלד בלייבט איהר ניט אזוי פיעל, צו פערזיכערן דאס אומבייטען פון די קרעדיט-בילעטען, הגם די רעגירונג האט ארויסגעגעבען 668 מיליאָן רובעל אין גאלד, ליגט נאָך אין באנק בארע גאלד 856 מיליאָן, און אלע קרעדיט-בילעטען וואס קירסירען צווישען פאלק בעטרעפען ניט מעהר ווי 540 מיליאן. אייך בעווייזט דער מיניסטער מיט ציפערן, אז די רעגירונגס-באנק פארשמעלערט ניט דעם קרעדיט, נאר אדרבא, פערברייטערט איהם, זי פערבראָיגט זעהר פיעל, נאר גע-וועהנליך טהוט זי דאס מיט געהעריגער גאראנטיע, וועיל די באנק קען דאך ניט פערבראָגען דעם ערשטען בעסטען וואס וועט קומען לייהען ביי איהר געלט.

דער מיניסטער ערקלערט ווייטער, ווי אזוי די זאך האלט יעצט. ער ווייזט אייס, אז אומעטים, אין גאנץ אייראפא, איז דאס בארע קאפּיטאל טהייער געווארען און די דיסקאנט; איז געשטיגען אין ווייל רוסלאנד שטעהט דאך אין פערבינדונג מיט אלע לענדער, איז אויך דא קענטיג געווארען דער יקרות פון מזומנים; פון $4^1/_2$ פראָצענט האט די דיסקאנטא ביי אונז געשטיגען ביז 6 פראצענט; דאס איז אפילו ניט גוט, אבער אויך ניט איבריג געפעהרליך. דאס איז, לויט דעם מיניסטערס מיינונג, די הויפּט אורזאכע פון היינטיגען צושטאנד. אבער עס איז נאָך פאראן אנדערע סבות. מאנכע ביינק האבען ניט געפיהרט זייערע געשעפטען ווי געהעריג, זיי האבען געשטעלט אויף זייערע אקציעס א הויכען פרייז כדי צו שפּעקולירען אויף דער בערזע און דער עולם איז אייך פערקראכען אין דער שפּעקולאציע. אויסער דעם איז פאראן געשעפטס-לייט וואס האבען פערלעגט גרויסע געשעפטען אהן אייגענעם קאפּיטאל, נאר גע-רעכענט אויף הלואות, אויף פרעמדע געלטען. אזעלכע מענשען זענען יעצט אין דער קלעם און זיי זענען דאס די שרייערס אז ס'איז ניטא קיין געלט, זיי מיינען אז מיט דעם וועלען זי ווירקען אויפ'ן מיניסטעריום, בארגען זיי געלט אָהן א זיכערע גאראנטיע. זיי פארגעסען אבער אז מיט דעם פערמעגען פון דער רע-גירונג און פון דעם פאלק טאר מען ניכט מאכען קיין ריזיקע געשעפטען. —

— דאס מיניסטעריום האט אריינגעגעבען אין מאסקויער האנדעל-באנק 10 מיליאן רובעל און אין פעטערבורגער באנק 5 מיליאן, כדי צו פערגרינגערן די נויטה פון געלט. בכלל טהוט דאס מיניסטעריום אלץ וואס מעגליך, צו העל-פען און לייכטער מאכען דעם קרעדיט אין לאנד.

— אין די צייטונגען איז געררוקט א רעכנונג, וויפיל ס'האבען געקאסט דער רעגירונג די נייע גרויסע אייזענבאהן פון סיביר. די אוססורער באהן (לאנג 723 וויערסט) האט געקאסט 42,293,439 רובעל; די סיבירישע באהן אין מערב, וועלכע איז לאנג 1327 וויערסט, האט געקאסט 46,124,698 רובעל; די מיטעל סיבירישע באהן (לאנג 1805 וויערסט) האט געקאסט 102,000,000 רובעל; די באהן פון אירקוטסק ביז בייקאלסק, וועלכע איז אין גאנצען לאנג 62 ווי', האט געקאסט 2,892 457 רובעל; די פערבינדונג איבערן בייקאל — 3,200,000 רובעל; די באהן פון יענער זייט בייקאל (לאנג 1038 וויערסט) האט געקאסט 72,000,000 רובעל. בסך-הכל האבען יענע באהנען, וועלכע ציהען זיך אויף א שטרעקע פון 4945 וויערסט, געקאסט 268,510,!94 רובעל, אויסער וואס די זייטיגע באהנען וועלען נאך קאסטען.

— אין פעטערבורג האבען די האלענדער געגרינדעט א קאמיטעט, קלייבען נדבות פאר די פערוואונדעטע בורען פון טראנסוואל. ביז יעצט זענען שוין צונויפגעקליבען נדבות אויף פיעל טויזענד רובעל. אויך מאנכע פרייוויליגע האבען זיך געפינען, וואס זענען אוועק אין אפריקא, העלפען די בורען אין קריג.

— אין פינאנץ-מיניסטעריום האט זיך געגרינדעט יעצט א קאמיסיע, צו בעטראכטען, ווי אזוי פארגרעסערן די הכנסות פון דער רעגירונג דורך שטעמ-פעל-אבצאהלונג (גערבאווי סבאר). עס וועט פראיעקטירט, אז פון יערע רעכנונג זאל מען בעדארפען צאהלען שטעמפעל.

דער דור-הפלגה.

אז קיין מבול וועט שוין אויף דער וועלט ניט זיין
האבען מיר א סימן אין דעם רעגענבויגען —,
אויפ'ן בלויען הימעל פראכטיג אויסגעצויגען
ליגט זיין זיעבענקאליעריגע שיין.

אז דער דור-הפלגה וועט ניט קומען ווידער
האט אונז גאט קיין צייכען ניט געמאכט —,
און מיר זעהען טאקי, מיינע ליעבע ברידער —,
קוקט זיך נאר ארום און גוט באטראכט:

ווען נאר יודען האבען וואס ניט איז צו מאכען
און באקלערען פריהער דארף מען רוהיג, שטיל,
הויבט זיך־אן א דיבור אויף אזוינע שפראכען,
וואס עס וויים ניט איינער וואס דער צווייטער וויל.

מיר פארגעסען אונזער לשון, אונזער פאטערס
אלטע שפראך –, מע טענה'ט האסטיג און צוהיצט
דער אויף טערקיש, יענער אויף ציגיינעריש, טאטעריש....
אוי, דער דר־הפלגה לעבט נאך, לעבט ביז איצט !...

ש. פרוג.

אונטערן באנק.

א וועגס בילד

פון מ. ספעקטאר.

אויף איינעם פון די יוגא־זאפאדנע וואגזאלען וואו דער צוג שטעהט צוואנציג מינוט איז אויף דער פלאטפארמע געשטאנען א גרויסער עולם און געווארט אויף דעם צוג, צווישען זיי אויך א יונגיל פון א אהר פיערצען־פופצעהן, נידריג געוואקסען, שטארק געבויעט מיט צוויי קלוגע ברענענדיגע אויגען, ארום געקליידעט, געלאטעטע שטיוועל ניט אויף זיין מאס. אונטערן ארם האט ער געהאלטען א קליין פעקעלע ארומגעבונדען מיט א צעריסענע קווייטענדיגע טיכעל, דארט איז געלעגען איין־און־איינציג אויסגעוואשען העמד מיט א ברויטיל, אין קעשענע האט ער געהאט א פלעשיל וואסער און א פאפיער פון לידנעווער סטאראסטע מיט זיין פעטשאט אז ער איז א לידנעווער נכתב. —

אט דאס איז זיין גאנ׳ץ פערמעגען און ער האט אויף דער פלאטפארמע, צווישען גרויסען עולם, אויך געווארט אויף דעם צוג. האטש ער איז פון נאטור געזונד, נור די הויט פון געזיכט איז פערברענט און איינגעשרומפען, די אויגען בלישטשען ווי דערשראקען און ער קוקט זיך אלע מאל ארום ווי גלייך ער האט אין קעשענע עפיס גנבות. —

אין עטליכע מינוט איז דער צוג אנגעקומען; פאסאזשירען האבען זיך ארויסגעשיט פון פערשיעדענע קלאסען וואגאנעס, דער מיט פעקליך, דער מיט א טשאיניק נאך וואסער און דער גלייך אין בופעט עפיס איבערהאפען. די קאנדוקטארען האבען זיך געשטעלט ביי די טהירען פון די וואגאנעס און אריינגעלאזט נייע פאסאזשירען. ביים ערשטען קלונג האבען אנגעהויבען ארויסגעהן פון וואגזאל די וואס האבען אין איילעניש געגעסען ביים בופעט, ביים צווייטען קלונג זענען שוין כמעט אלע געזעסען אין די וואגאנעס. —

אין איינעם פון די גרויסע ניי־מאדישע לאנגע וואגאנעס דריטע קלאסע מיט די לאנגע בענק וואס איז שוין געוועזען פול מיט פאסאזשירען איז צום דריטען קלונג, ווי פון אונטער דער ערד, אויסגעוואקסען דאס ארימע יונגיל מיט דעם קליינעם פעקיל אונטערן ארם. איין מינוט האט ער זיך ארומגעקוקט און זיך א לאז געטהון ווי שווימענדיג אונטער א באנק. אלע אין וואגאן האבען דאס בעמערקט, איינינגע האבען געלאכט, א פאר מענשען האבען מיט א רחמנות פנים א זיפ׳ץ געטהון און איינינגע האבען בייז געווארטשעט, נאר קיינער, קיינער, האט ניט געוואגט אויסזאגען דעם קאנדוקטאר פון דער טריפה'נע סחורה. —

דער צוג איז שוין געגאנגען, די רעדער האבען געקלאפט, געהידעט, און דער קאנדוקטאר איז געגאנגען איבער די וואגאנעס און געקלאפט, געלעכערט ביליעטען פון די נייע פאסאזשירען. —

*

אונטערן באנק... ער איז געלעגען איינגעדרעהט אין דרייען ווי א ווארם, ניט געפיהלט און ניט גערידהרט מיט קיין אבר, ער איז געוועזען ווי פערגליווערט, וויא אין הינערפלעט, ניט געהערט אפילו ווי די רעדער קלאפען און רעש׳ן, נאר דעם קאנדוקטארס קול און טריט האט ער געהערט. אט געהט ער צו די פאסאזשירען וואס זיצען אויף "זיין באנק", ער פערלאנגט די ביליעטען, זיי געבען איהם און ער קלאפט, קלאפט מיט זיין מאשינקע און פון יעדען קאנדוקטארס קלאפ טהוט איהם א קלאפ דאס הארץ — דאס איינציגע אבר וואס ריהרט זיך איצט אין זיין גוף. אט הערט ער ווי דער קאנדוקטאר געהט ווייטער... אך... נאר וואס שטעהט ער אזוי לאנג... ער זוכט איהם אודאי... אט אט ביינגט ער זיך איין... ער זעהט שוין זיינע שרעקליכע אויגען... נאר... דער קאנדוקטאר האט אויפגעהויבען איין אראבגעפאלענעם ביליעט פון פאדלאגע און קלאפט ווייטער, געהט ווייטער... ווייטער... און דאס יונגיל אונטערן באנק חאפט דעם אטעם... ער הויבט אן קומען צו זיך... אט הערט ער ווי דער קאנדוקטאר האט א קלאפ געטהון מיט דעם טהיריל פון וואגאן און ער לאזט ארויס אונטערן באנק א לאנגען ברייטען זיפ׳ץ... ער שעפט אין זיך לופט. זיינע אויערען הערען שוין ווי די רעדער קלאפען אזוי פרעהליך... ער פאהרט. דאס יונגיל אונטערן באנק האט א שמייכעל געטהון... ווי איינער זאגט: "געלויבט גאט, איבער געקומען"... ער האט זיינע אברים אביסעל צוריק אויפגעדרעהט, דאס פעקיל וואס ער האט נאך ביז יעצט געהאלטען אונטערן ארם האט ער געלעגט צוקאפענס, זיך א ביסעל אויסגעצויגען און אנגעהויבען טראכטען זיינע געדאנקען. —

וויפיעל, וויפיעל האט ער איבערגעליטען און פערשווארצט געווארען ביז ער איז געקומען צו זיין אייבינען צוועק — צו דער גליקליכסטער מינוט, אז ער ליגט שוין ב"ה אונטערן באנק און פאהרט שוין...

*

ווען ער האט פאר דעם לידנעווער סטאראסטע געוויינט און געבעטען, ער זאל איהם געבען א פאספארט, ער זאל קענען אוועקפאהרען, האט איהם דער סטאראסטע געווארענט:

— געדיינק, לייבקע, איך זאג דיר אז דו דארפסט קיין פאספארט און דארפסט ניט פאהרען. דו וועסט נאך ווערען ערגיי׳ן א גנב, מען וועט דיך האפען און מען וועט דיך ברייגען צו אונז מיט דעם עטאפ, מיר וועלען האבען פון דיר בזיונות מיט אומזיסטיגע קלאפאטען אדער מען וועט דיר ערגיי׳ן אבשלאגען הענד און פיס און מען וועט דיך ברייגען אויף אונזער קאפ א קאליקע. אמת דו ביזט ניט קיין גנב אבער דו ביזט א געניגער אומרוה, דו לאזט אין גאס קיינעם ניט דורך. דו וואלגערסט זיך? – וואלגער זיך שוין דא. וואס טויג דיר פאהרען, טאמער קען דיך נאך די וועלט ניט?

נאר לייבקע האט ניט אבגעטרעטען. ער האט א מומע אין אדעס, וואס איז א קעכין אין א נביריש הויז, ער וויל זיך שוין מעהר דא ניט וואלגערן, יעדער זאל איהם שלאגען, ניט האבען וואו צו עסען און שלאפען. —

— פארפיהר ניט אזוי פיעל, האט איהם דערויף געענטפערט דער סטאראסטע, דערארבייט ניט, זיי ניט קיין "שייגאי׳ן", טשעפע קיינעם ניט, מיש זיך ניט אין פרעמדע געשעפטען, קריך ניט יענעם אין די אויגען, וועט דיך קיינער ניט טשעפען. עס איז נאך דא ביי אונז גענוג ארימע יונגליך ווי דו און קיינער טשעפעט זיי ניט, נאר מיט דיר איז די גאנצע שטאדט פול, אלע האבען צו טהון מיט "לייבקען", אימעטום — "לייבקע", וואו עפיס — "לייבקע", נור, חאפט דיך דער וואטענמאכער — וועסט קומען מארגען אין אופראווע וועט מען דיר געבען א פאספארט, נאר זעה דו "שקי׳ץ" אז מיר זאלען פון דערווייטענס ניט האבען פון דיר קיין בזיונות.

לייבקע האט דעם סטאראסטע צוגעזאגט אז ער וועט זיך אויף דער וועלט אויפפיהרען פיין, ארענטליך, טראכטענדיג דערביי: "וואס האט מען צו מיר, פאר וואס זידעלט מען מיך?"

לייבקעס פאטער איז געוועזען דרדקי־מלמד, א יארישליווער יוד און איז געשטארבען ווען זיין מוטער די בייגעל טרעגערקע איז מיט איהם שוין געגאנגען אין זעקסטען חודש. פון דער שווערער קינדבעט איז זי געשטארבען און ער איז געבליבען א קאליכינער יתום. אדאנק פרומע ווייבער איז ער ווי אזוי עס איז אויסגעוואקסען ביז ער האט זיך געשטעלט אויף די פיסליך אין אנגעהויבען לויפען. קיינער אין זיין לעבען האט איהם ניט געקושט, ניט געהאלדזט, קיינער האט צו איהם ניט געשמייכעלט און קיין גוט ווארט גערעדט, אויסער איין איינציגעס מאל, ער געדיינקט עס ווי היינט, ווען ער איז נאך א קליין קינד געוועזען האט

א ברייטע יודענע, וואס האט געזאגט אז זי איז זיינע „א מומע", איהם א קוש געגעבען און גענומען אויף איהרע הענד, איהם געטילעט צום הארץ. ער געדיינקט נאך איצט דעם קוש. אך, ווי גוט, ווי ווארעם, מחיה'דיג איז איהם דאן געוועזען אין יעדען אבר. דעם גוטען טעם פון דעם דאזיגען קוש האט ער נאך עד היום געפיהלט, און זיין גאנץ לעבען האט איהם אלין געצויגען און געצויגען צו זיין מומען. ער האט שוין לאנג פערטראכט פאהרען צו איהר נאר ער האט ניט געוואוסט ווי אזוי מען פאהרט און ווי אזוי מען לאזט זיך ארויס אין וועג אריין. ער איז נאך צו יונג, צו קליין, מען קאן איהם נאך דערהר'גנען אין וועג. אז ער וועט עלטער ווערען וועט ער זיך לאזען קיין אדעס צו דער מומען.

און אזוי טראכטענדיג וועגען זיין רייזע צו דער מומען האט ער זיך דערוויל זיינע אלע יאהרען געוואלגערט און לידנעוו, וואו ער האט געטאגט האט ער ניט גענעכטיגט און וואו ער האט גענעכטיגט האט ער ניט געטאגט. קינדווייז האט ער זיך געוואלגערט אין הקדש, וואס שטעהט נאך עד היום מיט ארויסגעפאלענע פענסטער, נאכהער אין דער לידנעווער, אימשטיינס-געזאגט, תלמוד-תורה, וואו עטליכע הונדערט נאקעטע בארוועסע יונגליך לעהרענט א קראנקער מלמד. נאכהער זיך געוואלגערט אין בית המדרש אונטער דער הריבע, אויף דער גאס, אין באד און אין נאך אזוינע ערטער ווי דאס רוב יודישע ארימע עלענדע קינדער וואלגערן זיך. —

די גאנצע שטאדט האט איהם געקענט ווייל ער איז געוועזען א גרויסער „שקץ", „א ספירט", „א ברען", „א ווייסע חברה'ניק", ווי די לידנעווער פלעגען איהם רופען. שטענדיג איז לייבקע געוועזען פרעהליך, לעבעדיג און מיט א אייביגען שמייכעל אויף די ליפען. האבען זיך געשלאגען יונגליך, איז ער באלד אויסגעוואקסען אין מיטען און שטענדיג האט ער געהאלטען פאר דעם שוואכערען צד, אבער קלעפ האט ער שטענדיג בעקומען פון ביידע צדדים. ער האט אין שטאדט ניט אויסגעלאזט איין ציגע ער זאל אויף איהר ניט האבען רייטענדיג געפאהרען, עס איז ניט געוועזען קיין הויכער פארקען פאר איהם ער זאל ניט קענען געהן ווי א קאמעדיאנט אויף א שטריק. וואס דארף מען מעהר ? — אז אפילו פאר דעם שטאדט-באק, פאר וועלכען אלע מארקזיצעריגס ציטערען ווי פאר דעם מלאך-המות, האט לייבקע קיין מורא געהאט, ער פלעגט איהם גלעטען ביי דער בארד און אז ער פלעגט איהם אמאל נאכלויפען שטויסען מיט די הערנער האט זיך לייבקע אזוי קונציג אויסגעדרעהט אז דער באק האט איהם קיין מאל ניט געקענט האפען. האט לייבקע געזעהן ווי אין מארק לויפט מען נאך א גנב איז ער דער ערשטער איהם נאכגעלאפען, זיך ארויפגעהאפט אויף איהם ווי א מאלפע ביז מען האט איהם געהאפט, דערוויל פלעגט ער פון גנב געהרגעט, גענייזקט ווערען און ער פלעגט לאכען. לייבקע האט זעהר ליעב געהאט זיך שפיעלען מיט קינדער און אז די עלטערן האבען דערזעהן האבען זיי איהם געשלאגען דערפאר און ער פלעגט לאכען. איין מאל האט זיך איהם פארגליסט פאהרען רייטענדיג אויף דעם שול-שמש'ס געפלעקטע קיה, האט איהם די שמש'טע אזוי שטארק געשלאגען מיט דער קאטשערע אז ער איז גאנצע אכט טאג קראנק געליגען און ער האט אלין געלאכט.

געלעבט האט לייבקע דערפון וואס ער איז יעדענס משרת געוועזען, ווער עס האט נור געוואלט דער האט פארשטיפט מיט איהם אלע לעכער, דעם האט ער אונטערגעטראגען א פעקיל, דעם א גאנג, ביי דעם זענען די הינער פון שטייג ארויס און זיך צופלויגען אויף דעם דאך, האט זיי לייבקע געהאפט און נאך אזוינע פיעל ארבייטען האט ער געהאט. דערפאר האט ער אמאל בעקומען א שטיקעל ברויט, אביסעל זופ, איין אלט העמד, א פאר צעריסענע שטיוועל און וואס עס האט זיך נור געמאכט. —

*

דער צוג איז געגאנגען און געגאנגען אויסגעפעהלט פערשיעדענע האלבע און גאנצע סטאנציעס און לייבקע האט נאך אלץ געטראכט ווי שווער און ביטער עס איז איהם אנגעקומען זיין גאנץ לעבען און איצטער פאהרט ער שוין.

ער האט אוועקגעווארפען זיינע טרויריגע געדאנקען און זיך אנגעהויבען ארומקוקען וואס טהוט זיך דא ביי איהם אונטערן באנק. ער זעהט איבער זיין קאפ א געלע געפארבטע סטעליע און אויף דער פאדלאגע פון דריי זייטען ארום איהם פיס און פיס... אט שטעהן צוויי גרויסע געשמירטע שטיוועל מיט לאנגע האליעוועס, ברייטע אבצאסען אונטערגעשלאגען מיט פאדקאוועס און מיט דיקע פאדעשוועס, זיי שטעהן פעסט און שטארק ווי איינגעגראבען, ניט צו ריהרען פון ארט.

— זיי שטערען קיינעם ניט, שטיל, שא, ווי גלייך זיי זענען דא אויסגעוואקסען, א פערגניגען, איין אמתע שטארקע וואנד פאר מיר, — האט לייבקע גערעדט מיט זיך זעלבסט.

נאך דער שטארקער פוס-וואנד שטעהן צוויי פיס אין געפוצטע שטיוועלעטען, נאר זיי שטעהן ניט איין אויף קיין ארט, זיי שארקען יעדע מינוט אויף דער פאדלאגע אז לייבקע מוז זיך אלע מאל היטען ער זאל פון זיי ניט האפען קיין קלאפ.

— א מצוה אויף זיי, האט ער געזאגט מיט נקמה, דערפאר זענען ביי די אומרוהיגע פיס אויסגעריבען די אבצאסען און אין די פאדעשוועס לעכער, א מצוה אויף זיי, זאלען זיי זיך אויפפיהרען שטיל פיין רוהיג, וואלטען די פיס ניט געגאנגען אין צעריסענע שיך.

נעבען די אומרוהיגע פיס היינגען עפיס צוויי שטעקליך, זיי דערגרייכען אפילו ניט די פאדלאגע, זיי זענען אנגעטהון אין שמאלע זעקעליך מיט שיכעליך.

— ווען די שטעקליך זאלען ניט טראגען קיין שיכליך וואלט איך גאר ניט געוואוסט וואס דאס איז אזוינס, עס ווייזט אויס צו זיין קינדערישע פיסליך, נו אז קינדערשע דארפען זיי אויך זיין א סך דיקער, ביי אונז אין לידניעוו איז ניט דא אזוינע קינדער מיט פיסליך-שטעקליך און אז עס זאל זיך יא געפונען וואלט מען געלאפען קוקען ווי אויף דעם ווינדערליכען קעלביל מיט דריי פיסליך, וואס א דייטש האט פאר א יאהרען ביי אונז אין לידניעוו געוויזען אויף בילעטען.

נאר מעהר האט לייבקען פערדראסען אויף די צוויי שטעקליך וואס זיי רוהען ניט איין, זיי באמבלען זיך א הער און א הין ווי ניט קיין צוגעקייטעלטע פארטעטשקע פון א פענסטער, ווען עס איז א גרויסער ווינד אין דרויסען.

— עס איז מיר אפילו ליכטיגער, איך האב מעהר לופט, נאר זיי שטערען מיר, איך דארף זיך היטען, איך זאל פון זיי קיין זעיץ ניט האפען, פע, איך קען זיי ניט ליידען און לייבקע האט זיך איבערגעקערט אויף דער צווייטער זייט און זיך אומגעקוקט:

— ווייטער פיס!.. וואס איז דאס ? חא, חא, — האט ער זיך פלוצים צולאכט און מיט ביידע הענד זיך צוגעהאלטען ביים בויך, דאס געלעכטער זאל ניט ארויס פון אונטערן באנק — וואס איז דאס? און האט זעהר פערוואונדערט זיך צוגעקוקט ווי אויף א נייעס וואס ער האט זייט ער לעבט ניט געזעהן און ווייסט ניט צי זאל ער מורא האבען, אדער ניט, און ער קוקט און זעהט: צוויי לאנגע דינע דארע הענד וואס דערגרייכען ביז און דער פאדלאגע, אנגעטהון און זעהר שמאלע ארבעל אז זיי ווערען שיער צופלאצט פון איינגעשפארט און צום סוף ארבעל פערבונדען זיי זיך מיט גומאלאסטיקענע בענדליך און אויף די דאזיגע הענד אנגעטהון א פאר שיך.

— וואס איז דאס פאר א פערזעהניש ? האט ער זיך ניט אויפגעהערט צו וואונדערען — דאס ערשטע מאל זעה איך דאס אין מיין לעבען, ניט אומזיסט זאגט מען, אז מען פאהרט אויף דער וועלט, זעהט מען זיך אן מיט א וועלט — נו א וועלט, א וועלט, גאטעניו! אלערליי בעשעפענישען און פערזעהנישען האסט דו בעשאפען.

— שא, שטיל האט זיך לייבקע פלוצים דערשראקען און פערמאכט מיט איין האנד דאס מויל, ער האט דערזעהן נעב'ן די שמאלע הענד א פאר שפארען מיט שפיציגע רעדעליך וואס ריהרען זיך אלע מאל.

— שפּאָרען! האָט ער געזאָגט אין איין ציטערניש און אַ טאַפּ געטהון אין קעשענע וואו עס איז געלעגען דאָס פּאַפּיער מיט דעם פּעטשאַט פון ליעדנעווער סטאַראָסטע און האָט זיך באַלד בערוהיגט. די שטיוועל מיט די שפּאָרען זענען געשטאַנען רוהיג, נאָר פון דעם טרייסלען פון וואָגאָן האָבען זיך די שפּיציגע רעדעליך אַלע מאָל געריהרט און לייבקען האָט זיך שטאַרק פּערגליסט אָנריהרען זיי, זיי זאָלען זיך שטאַרק־קער דרעהן, נאָר ער האָט מורא געהאַט אונ מיט אַלע קרעפטען זיך איינגע־האַלטען — פּונקט אַזוי ווי די רעדעליך וואָס מען רעדעלט פּסח׳דיגע מצה. אָך וואָלט איך מיט זיי גוט גערעדעלט מצה — האָט ער געטראַכט.

נעבען די שפּארען איז געשטאַנען צוויי שענע פּיסעליך אין טיי־ערע קוליערטע זיידענע לאַנגע זאָקען, זיי הויבען זיך אָן פון אויבען קייליכיג, בּרייטליך, און וואָס נידריגער אַלין שמאַלער, שמאַלער און צום סוף אויף דער פּאָדלאָגע שטעהן זיי אין צוויי קליינע שענע גרינע שיכעליך, זיי זענען אַזוי שען גרין ווי די גרינע יאַשטשערקעס אין פעלד, לייבקע האָט די אויגען ניט געקענט אָברייסען פון זיי, אַזוי זענען זיי איהם געפעלען און האַטש די שענע פּיסעליך זענען ניט געשטאַנען רוהיג, נאָר ער האָט אויף זיי געקוקט מיט פריינדליכע אויגען און געזאָגט:

— נישקשה פון פּיסליך, זיי בעשיינען דעם אונטערן באַנק, שענע פּיסעליך, זיי בעטען זיך טאַנצען.

דורך דער ליכטיגער זייט וואו עס האָבען געהאַנגען די קורצע קינדערשע פּיסליך האָט ער געזעהן נאָך אַ סך שטעהענדיגע און געהענ־דיגע פּיס, וואָס האָבען זיך גערדרעהט איבערן וואַגאָן הין און צוריק.

— אָך גאָטעניו! — האָט לייבקע געטראַכט — ווי גרויס דיין וועלט איז, וויפיעל טויזענטער פּיס געפונען זיך אויף דיין וועלט. — גרויסע, קליינע, פּיצעליך, שמאַלע, ברייטע, גלייכע, קרומע, דאַרע, דיקע און אַלע זענען אָנגעטהון אין פערשיעדענע שיך מיט שטיוועל: — גאַנצע, צעריסענע, נייע, אַלטע, לעדערנע, לאַקירטע, מיט אַלערליי לאַטעס און מען געהט, מען לויפט, מען שטעהט, דער רייבט און קרימט דעם אָבצאַסען אין דער רעכטער זייט און דער גור ווי אויף צוזעצינעש רייבט און קרימט דוקא אויף דער לינקער זייט און ביי דעם זענען די אָבצאַסען נאָר גאַנצע און ער רייבט נור לעכער אין מיטען פּאָדעשווע. פערשיעדענע מענשען, פערשיעדענע האַראַקטערען מיט קאַפּריזען אויף דער וועלט! פאַר וואָס זאָלען אַלע מענשען ניט רייבען די שיך אויף איין גלייך אָרט? פאַר וואָס אַז דער רייבט און קרימט רעכטס, רייבט און קרימט דער צווייטער פּונקט פאַרקערט? — אָך פּיס! פּיס! פאַרוואָס זאָלט איהר אַלע ניט געהן און שטעהן גלייך! נאָר געה פרעג גאָט אַ קשיה? מסתמא ווייסט ער פאַר וואָס ער האָט אויף זיין וועלט אַזוי די פּיס בעשאַפען. —

(ענדע קומט).

אוים בלאָטע!

(אַ בילד)

אברהם דער שוסטער איז אַ הויכער דאַרער זקן, מיט אַ לאַנגע באָרד, נאָך לענגערע פּאות׳ן מיט אַ גרויסען שטערען; ווען אַ פרישער מענש זאָל איהם בעגעגענען געהענדיג אַמאָל אין דער פריה פון דאַוו־נען מיט׳ן גרויסען טלית־זאַק אונטער׳ן אָרים, וואָלט ער זיכער געמיינט, אַז דאָס איז דער רב פון׳ם שטעדטיל, אָדער אַזוי אַ שענער בעל־הבית. אמת אברהם אַליין האָט זיך טאַקי געהאַלטען גאַנץ גרויס און מיט זיין מלאכה זיך כלל נישט געשעמט, און צייט ער האָט געהערט פון אַ מגיד אַז ר׳ יוחנן, דער גרויסער תנא ר׳ יוחנן, איז געווען אַ שוסטער, איז ער ווי שטאָלץ מיט זיין מלאכה געוואָרען, און אַז עס פלעגט אַמאָל קומען צו רייד וועגען שוסטעריי פלעגט ער שטענדיג אַרויסטרעטען מיט פייער צו אַבשלאָגען די, וואָס זענען דאָ געגען דער מלאכה און פלעגט ענ־דיגען זיין וואַרימע רעדע מיט די ווערטער:

— וואָס דאַרפט איהר מעהר, ר׳ יוחנן דער גרויסער תנא, איז אויך געווען אַ שוסטער, אויך געצויגען די דראַטווע...

דאָס לעצטע פלעגט ער שוין אויסלאָזען לאַבענדיג, אויף וואָס ער פלעגט באַלד הרטה קריגען — ס׳טייטש! ער לאַכט פון אַ תנא? און כדי ר׳ יוחנן זאָל אויף איהם דאָרט קיין פאַראיבעל ניט האָבען פלעגט ער גלייך זיך פערהאַפען:

— רעכענט אייך, ער האָט אַליין די דראַטווע נישט געצויגען, ער האָט געוויס געהאַלטען טשעליאַדניקעס.

נאָר דאָך פלעגט אברהם׳ן ווענעג העלפען וואָס ער פלעגט אַזוי פערטהיידיגען די שוסטעריי, און פלעגט זיך בעריהמען מיט זיין קאָ־לעגע ר׳ יוחנן: קיין כבוד נאָך וועלכען ער האָט זיך געיאָגט, האָט ער קיינמאָל ניט געהאַט. אפילו דאָס „שניידערשע קלייזעל" וואָס איז געווען שטענדיג פריינדליך מיט אַלע־ליי בעלי מלאכות האָט איהם קיינמאָל קיין רעכטע „עליה" ניט געגעבען (אויסער אַ מאָל, על פי טעות, האָט מען איהם געגעבען אחרון) און שמחת תורה די הקפה „עוזר דלים". נאָר דאָס איז געווען ניט דערפאַר וואָס ער איז אַ שוסטער, ניכער דערפאַר וואָס ער איז געווען אַ האַלבער שוסטער, אָדער ווי מען האָט איהם גערופען אין שטעדטיל „אברהם דער לאַטוטניק". ד. ה. קיין גאַנצע שיך און שטיוועל פלעגט ער נישט נעהען, נור לאַטעס לעגען. ער האָט אפילו זיך בעריהמט, אַז אַמאָל, אַמאָל פלעגט ער גאַנצע שיך אויך נעהען, נאָר זייט עס איז אַרויס די וויסטע מאָדע מיט די „שמאָלע נעזער" האָט ער אויפגעהערט — ער וויל ניט און טהו איהם עפּיס! אמת לאַטעס פלעגט ער לייגען — איינס אין דער וועלט! אפילו די שטעדטיל׳שע שוסטער וואָס פלעגען שטענדיג ריידען איינער אויפ׳ן צווייטען האָבען אויך ניט געהאַט אַ העזה אויסצוזעטצען הסרונות אין אברהם׳ס אַ לאַטע. נאָר דאָך פלעגען אַלע אין שטעדטיל פון איהם קיין גרויסען פּירוש ניט מאַכען, פאַרקעהרט ביי אַ געלעגענהייט פלעגט מען איהם אָבלאַכען. זיין שטאָלץ האָט דערפון געליטען און ביי אַ צייט פלעגט ער זיך אָן די אַלעמען נוקם זיין.

די צייט פלעגט ער אַלע יאָהר ערוואַרטען מיט גרויס אונגעדולד. ער איז געווען זיכער. אַז זי וועט קומען, זי מוז קומען! דער אייבער־שטער וועט ניט משנה זיין דעם סדר פון ששת־ימי־בראשית און אָסיען מוז זיין אַלע יאָהר און רעגענס וועלען געהן. אָסיען, ווייס אברהם, מוז רעגענען. ער האָט שוין אָבגעלעבט אַזוי פיעל יאָהרען און עס האָט נאָך קיינמאָל ניט געטראָפען אז עס זאָל ניט רעגענען און פון רעגען ווייס אברהם אויך גוט, ווערט אין שטעדטיל אַ גרויסע בלאָטע, אַזאַ בלאָטע וועלכע ער דאַרף האָבען, אויף וועלכע ער בעט גאָט. ווי דער בויער בעט גאָט דעם רעגען אויף ברויט אַזוי בעט ער אויך גאָט נאָר ניט נור אויף ברויט אַליין, אויך ער זאָל זיך קענען רעכענען מיט די שטעדטילשע בעלי־בתים וועלכע לאַכען אָפּט פון איהם.

און אַז אברהם זיטצט אין סכה אײַלט ער זיך ניט צו געהן אין שטוב, ווען עס הייבט אָן גיעסען אַ קאַלטער הערבסט־רעגען, ביז וואַנען זיין אַלטע פעשע רופט איהם ניט אַריין מיט גרויסע קולות אין שטוב אַריין:

-- משוגענער איינער! ווער זיצט עס אין אַזאַ גאָס רעגען! די ווילסט זיין פרומער פאַר׳ן רב! די יוך ווערט אָן דעם טעם פון דעם רעגען.

— נישקשה, נישקשה! טרייסט ער זי צופרידענערהייט אַריינ־געהענדיג שוין אין שטוב — איך האָב ניט קיין מורא פאַר היינטיגען רעגען, פון אַזאַ רעגען וועט זיך „שטעלען" די בלאָטע! נאַרעלע, די בלאָטע...

— נו, דאַנקען גאָט טאַקי פאַר דער בלאָטע! ענטפערט זי שוין רוהיגער; זי דערמאַנט זיך אַז די גאַנצע היונה האָבען זיי פון דער אָסיען־בלאָטע.

און אברהם ענדיגט דאָס עסען אין שטוב, נאָר די אויגען קוקען דורכ׳ן פענסטער אין גאָס אַריין און זיין האַרץ וואַקסט פאַר פרייד זעהענדיג ווי די ערד ווערט שוין ווייכליך, ער דערהערט שוין די סמנים פון זיין ליעבע בלאָטע...

און אַז עס גיט אַ שיין די זון ווערט אברהם דערשראָקען צום טויט! איהם דאַכט זיך אַז זי וויל איהם אַוועקנעהמען דאָס ברויט... נאָר ניט לאנג שיינט די הערבסט־זון: אַ וואָלקען פֿערשטעלט זי באַלד און אברהם ווערט ווייטער פֿריילִיך און זינגט פּאַראַדירענדיג דאָס קינדישע ליעדעל:

נאַט, גאָט גיעב אַ רעגען
פֿון אברהם שוסטער׳ס וועגען.

און גאָט הערט צו אברהם׳ס נעבעט — אַ גאַנץ סכות רעגענט און רעגענט. יודישע קינדער טרויערען וואָס זיי האָבען אַ פֿערשטערטען יום־טוב, קענען ניט ארויס געהן אויפֿ׳ן גאס אַ ווײַלע, אברהם אָבער איז שטאַרק צופֿריעדען: אין גאס האָט זיך שוין אויסגעבילדעט די בעסטע וואוסטע יאָהריגע בלאָטע, נקבות בלייבען שטעהן אין מיטען גאס פֿערצווייפֿעלט, לאָזענדיג אַ מאָל די שיך, קליינע קינדער טראָגט מען איבער אויף די הענד און מאנסבילען ראטעווען זיך אַרוים מיט גרויס בְּרִיָה־שאַפֿט.

דאָ לאַכט שוין אברהם פֿון דער זון, אַזאַ קליינער טעלער (ער וויים ניט וואָס די זון איז גרעסער פֿאַר די ערד) וועט ניט זיין בִּיכולת אויסטרוקענען אַזאַ בלאָטע, און אפילו אַז נאָך רעגען זאָל ניט געהן וועט זי זיך שטעהן נאָך אַ פּאָר חדשים שטאַרקע. נאָר אברהם טרייסט זיך, אַז עס וועט נאָך רעגענען, ער האָט דערויף זיין כלל אַז: אָסיען מוז רעגענען.

איבער יום־טוב רוהט ער זיך אָב און קלויבט כּוחות; ער וויים, אַז נאָך יום טוב וועט ער מוזען אַרבייטען ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין, ער וועט זיין פֿערוואָרפֿען מיט — מלאכה.

און אויף מאָרגען נאָך סוכות הייבט זיך טאַקי אָן ביי איהם דער יריד אין שטובעל, וועלכער שטעהט גאַנצע דריי הדשים און אַ מאָל מעהר, מען טראָגט איהם שיך פֿון אַלע זייטען, די בלאָטע איז גרויס און יעדערער וויל זיך פֿערזאָרגען מיט גאַנצע שיך, אויסער דעם רייסט אין בלאָטע מעהר ווי אַ גאַנץ יאָהר ביי די בעלי־בתים.

אברהם האָט גוט אין זינען, אַז פֿון דעם יריד לעבט ער אַגאַנץ יאָהר, אמת עס מאַכט זיך אין אַ טרוקענער צייט אויך לאטעס צו לייגען, אָבער דאַמאַלס איז ער ניט אַזאַ יחסן: די געהו בענע שוסטער פֿון די „שמאָלע געזליך" זיצען דאַמאָלס אָהן אַרבייט און שעמען זיך ניט אונטער צושלאָגען איהם פרנסה, און דעריבער בענוצט ער זיך מיט זיין איצטיגע „יחסנות" און „רייסט" פֿון טויט און פֿון לעבעדיג. ער מאַכט שרעקליכע טאַקסעס, ווער רעדט פֿון אַ פּאָר פּאַדמיעטקעס צו שלאָגען קען מען זיך איהם ניט אויסצאָהלען און רעדט ער אוים נור דעם מקח קען מען שוין ביי איהם ניט אָפּדינגען קיין גראָשען, האָטש שים איהם אין מה, עס מעג זיין ווער עס איז, אפילו אַ נאָהענטער אָרימער שכן; און אַז יענער פרופּט זיך צו דינגען:

— סטייטש ר׳ אברהם פֿאַר וואָס קומט עס אַזוי פֿיעל? ענטפֿערט ר׳ אברהם קאַלט: — איך נייט אייך דען הלילה, אַייך לויהנט נישט, — טראָגט אַריין צו בעריל דעם שוסטער, ער איז אויך אַגאַנץ גוטער שוסטער, ער מאַכט דאָך עפּיס „שמאָלע געזליך". די לעצטע ווערטער פֿלעגט ער אויסלאָזען מיט איין איראָנישען טאָן, ווי ער וואָלט זאָגען: ניט אַלע מאָל טויג פֿאַר אַייך בעריל דער שוסטער, איהר דאַרפֿט מיך אויך האָבען... ער וויל זיין זיכער צי דאַרף מען איהם טאַקי האָבען און גיט אַ קוק אין פֿענסטער און ער ווערט נאָך שטייפֿער ביי זיך: די גאַס איז פֿערפֿלייצט מיט שיטערן קויט, האָטש טרענקט זיך! — אוי, דאַרפֿט איהר מיך! שמייכעלט ער און גיט אפילו ניט אַ קוק אין יענעם זייט וואו דער קונד שטעהט מיט די שיך און וויל אַראָב דינגען אַ צעהנער׳יל, ער פֿיהלט זיך אין דער צייט ווי ער רעכענט זיך אָב מיט זיינע שונאים וועלכע לאַכען פֿון איהם אַמאָל אָב דערפֿאַר וואָס ער איז ניט קיין גאַנצער שוסטער און זיין כעס לאָזט ער אוים צום „מקח".

אָט אַזוי האָט זיך אברהם דער לאטוטניק אָבגעלעבט ביז אין טיעפֿער עלטער, אַלץ געצווינגען די חיונה פֿון דער שטעדטיל׳שער בלאָטע און געדאַנקט גאָט וואָס ער האָט בעשאַפֿען קלוג די וועלט, אַז עס מוז זיין אַ צייט אין יאָהר וואָס ווערט בלאָטיג דאָס שטעדטיל און זיינע לאַטעס געהען שטאַרק אָן. די שענסטע בעלי־בתים מוזען צו איהם אָנקומען, וואָרום קיין נייע שיך קען מען זיך ניט אָננעהמען אויף אַזאַ לאַנגען אָסיען, עס וועט ראָטשילדס אוצרות ניט קלעקען דאַרויף, בפרט די „בעלי־בתים" זענען אַלע געדריקט און אַ נייע פּאר שיך קומט יעדען שווער אָן צו מאַכען. דערפֿאַר האָט אין זיינע אויגען די בלאָטע דעם שענסטען הן געהאַט, אפשר אַ סך מעהר ווי דער בלאָהער ים ביי אַ פּאָעט, און אַז ער פֿלעגט דורכגעהן אמאָל אין מאַרק קויפֿען שטיקליך רימען אין די פֿעל־בודען פֿלעגט ער מיט שטאָלץ בעטראַכטען די מיט קויט פֿאַרגאָסענע גאסען אין דעם מאַרק, וואו עס פֿלעגען טרעטען די שענסטע בעלי בתים ניט שטענדיג זיך פֿערקאַשערען הויך די פּאָלעס און אַרונטער ברומען: נ נננו אַ בלאָטע, זאָל מען בעהיט ווערען!... אוודאי געפֿעלט זיי ניט — פֿלעגט ער דאַן טראַכטען, זיי קענען לעבען אָהן מיר, און פֿאַר מיר אַרט זיי דען?..

און אַז איינער פֿון זיינע קונדען קומענדיג צו איהם פֿלעגט זיך קלאָגען: אַז פֿון דער בלאָטע איז שוין נישט אויס־צו־דערהאַלטען, גאָט וואָלט שוין עפּיס רחמנות האָבען עס זאָל טרוקען ווערען, פֿלעגט דאַמאָלס אברהם ווערען מלא כעס, בעווייזען דעם כעס האָט ער ניט געקענט, נאָר דעם „קונד" האָט ער שוין געקנס׳ט מיט אַ צווייער העכער אויף יעדער לאַטע, טראַכטענדיג ביי זיך: רעד ניט קיין נאַרישקייט!..

ויהי היום, אין מיטען זומער — נאָך אַ שטיק צייט געווען צו אברהם׳ס לאטעס־סעזאָן, איז ער דורכגעגאַנגען דעם מאַרק און האָט דערזעהן אַ גרויסע קופּע שטיינער ליעגט סאַמע אין מיטען מאַרק. איהם איז קשה געוואָרען וואָס זאָל עס בעדייטען און איז צו געגאַנגען צו אַ קרעמער פֿרעגען: וואָס דאַרף מען עס אַזוי פֿיעל שטיינער?

— אַזוי פֿיעל? האָט נאָכגעקרומט איראָניש דער קרעמער — דאָס איז ביי אייך אויך אַ פֿולע?! וואַרט נור, וועט איהר זעהען, ווי עס וועט זיין צעהנמאָל אַזוי פֿיעל, הונדערט מאָל אַזוי פֿיעל.

— אָבער אויף וואָס דאַרף מען אַזוי פֿיעל שטיינער? האָט זיך אברהם נאָך מעהר געוואונדערט.

— איהר זענט אַ היעגער צי ניט? האָט דער קרעמער געכּעסט (אַ וודאי אַ כהן געווען), איהר ווייסט דען ניט, אַז מען וועט אין גיכען ברוקירען דאָס שטעדטיל, לכתהלה דעם מאַרק, נאָכהער די גאַסען.

— ברוקירען... ברוקירען?... וואָס הייסט ברוקירען? האָט אברהם זיך אָנגעהויבען קראַטצען אין פּאטיליצע, ווי ער וואָלט זיך וועלען דערמאָנען עפּיס אַ שרעקליכע זאך.

— מען זאָגט טאַקי סטאַריי יאַק מאליי! האָט זיך שוין דער קרעמער נישט געקענט אַיינהאַלטען — וואָס פֿאַרשטעהט איהר דאָ ניט? מען וועט אויסברוקירען דאָס שטעדטיל מיט די שטיינער אָט — אָט עס זאָל מעהר קיין בלאָטע ניט זיין.

מעהר קיין פרושים האָט שוין אברהם ניט געדאַרפֿט. די לעצטע ווערטער: עס זאָל מעהר קיין בלאָטע ניט זיין האָט איהם ווי אַדונער געטראָפֿען.

דאָך אין גאַנצען האָט ער דאָס ניט פֿערשטאַנען און געהענדיג צוריק אַהיים ווי אַ דערשלאָגענער האָט ער צו זיך אַליין גערעדט מאַכענדיג מיט די הענד: וואָס הייסט עס זאָל קיין בלאָטע ניט זיין? קען דאָס זיין, דאָס שטעדטיל זאָל פּלוצים אויסגעטרוקענט ווערען?... נאָר ער האָט זיך באַלד דערמאָנט, אַז פֿיעל אַרומיגע שטעדט און שטעדטליך זענען געברוקיערט און דאָרט איז פֿונ׳ם בלאָטע קיין זכר ניט געבליעבען. ער איז אַריין געקומען אין שטוב מיט אַ קלאָג:

— אויס בלאָטע! ניטא שוין קיין בלאָטע, עס וועט שוין נישט זיין קיין בלאָטע, מע דאַרף שוין מיך נישט!

זיין „אַלטע“ פעשע האָט ניט פֿערשטאַנען וואָס ער רעדט און האָט געמיינט, אַז ער איז משוגע געוואָרען.

— וואָס שרייסטו? האָט זי זיך געבייזערט — וועלכע בלאָטע? אין מיטען זומער ווילסטו בלאָטע, קאַרג איז דיר דער אָסיען, דיינע קינדער זענען דיר בעפֿאַלען!? (קיין קינדער ביי זיך האָבען זיי שוין לאַנג ניט געהאַט).

הערסט דאָך! די גזלנים ווילען, אַז אין אָסיען זאָל אויך קיין בלאָטע ניט זיין, פֿערשטעהסט?! זיי ווילען אונז זעטצען צו דער עלטער אָהן ברויט.

— וועלכע גזלנים, וואָס פּלוידערסטו? האָט זיך שוין פעשע דערשראָקען אויף אַיין אמת.

אברהם האָט אַליין ניט געוואוסט ווער זענען דאָס גזלנים, נאָר זיין כעס האָט אין איהם געברענט און ער האָט אויסגעלאָזט איילענדיג:

— „זיי“ געפֿעלט נישט די בלאָטע! פֿערשטעהסט? גרויסע פּריצים זענען זיי! זיי גלייכען זיך אויך צו די גרויסע שטעדט און האָבען זיך מישב געווען ברוקירען די גאַסען. וואָס זאָגסטו צו זייערע יאָהרען?

— אַ קויל איז מיר נעשעהען! האָט פעשע פֿערבראָכען מיט די הענד — מיר זענען דאָך אונגליקליך. פֿון וואַנען וועלען מיר איצט לעבען?

— געה פֿרעג דיך ביי זיי! האָט ער גיפֿטיג געענטפֿערט. זיי אַרט דען עפּיס פֿאַר אונז? די מיינסט אַז גאַנ׳ץ שטעדטיל טראָגט מיר פֿון נאָך סכות אָן אַרבייט פֿאַר רחמנות אויף מיר? אַז זיי וועלען קענען אויסקומען אַהן מיר וועלען „זיי“ אַ וודאי זיין צופֿריעדען, די גזלנים.

— און דו רעכענסט, אַז מען וועט שוין גאָר ניט רייסען די שיך? האָט זי געפֿרעגט מיט אַ טאָן אין וועלכען עס איז נאָך געלעגען אַ שטיקעל האָפֿנונג.

— בהמה! רייסען וועט מען רייסען. אויף ברוק רייסט זיך אויך, אָבער ניט אַזוי ווי פֿריהער, אויף שטיין טרעט זיך נור אָב די פּאָדעשווע און אין בלאָטע אָבער ווערט צעפּוילט דער לעדער און דאָס איז ביי מיר דער עיקר.

* * *

אַלע טאָג פֿלעגט אברהם אַרויסגעהן אויפֿ׳ן מאַרק זעהן וואָס הערט זיך מיט׳ן ברוק, און גלייך מיט דער קופּע שטיינער וואָס פֿלעגט וואַקסען, פֿלעגט וואַקסען זיין וואונד אין האַר׳ץ, און ער איז אומגעגאַנגען ווי אַ קראַנקער.

דאָך האָט ער נאָך נעגלויבט אַז ניט אַזוי גיך וועט מען ברוקירען. והא ראיה, ער געדענקט אַז צו דער באָד האָט מען אויך אַזוי אַמאָל אָנגעהויבען פֿיהרען שטיינער און ציגעל און, דאַכט זיך, אַלע טאָג פֿלעגט מען אָנהויבען צו מויערען, פֿון דעסטוועגען האָט זיך עס געצויגען שענע עטליכע יאָהר. און ער פֿלעגט זיך טרייסטען, אַז דער ברוק וועט נאָך אויך געדויערען ביז אין לעצטען טאָג...

נאָר זיין האָפֿנונג איז געווען, אַ וועה, אומזיסט!

אין דעם זעלבען זומער, אין אַ שענעם פֿריה־מאָרגען דורכגעהענדיג דעם מאַרק, האָט ער דערזעהן אין מיטען אַ רעדיל מענשען. דאָס האַר׳ץ האָט איהם ווי געזאָגט, אַז דאָס איז ניט צו גוטען. ער האָט זיך דורכגעשטופּט דורכ׳ן רעדיל און הענד און פֿיס האָבען אַ הם אָנגעהויבען טרייסלען: ער האָט דערזעהן קאַצאַפּעס שטעהענדיג מיט גרויסע האַמערס אין די הענד און צו קלאַפּען די שטיינער, אַז עס הילכט אין לופֿט. דער אַרומיגער עולם שטעהט און פֿרעהט זיך:

— איצט וועט זיין אַ לעבען? זאָגט איינער.

— שייך אַ לעבען! האַלט אונטער אַ צווייטער. אַ ווערטעלע צו זאָגען: פּטור ווערען פֿון דער בלאָטע.

איינער פֿון רעדיל אַ שטעדטיל׳שער ל׳ץ האָט בעמערקט אברהם׳ן שטעהענדיג און האָט אָנגעהויבען טרייבען שפּאַס מיט איהם:

— איהר זעהט ר׳ אברהם וואָס מען טהוט? איהר ווייסט, אַז אייך וועט עס זיין אַ היזק צו אייער פּרנסה.

— אַ סמיכת הפּרשה! האָט זיך אברהם געמאַכט כלומר׳שט ניט פֿערשטעהענדיג. וואָס געהערט עס דער ברוק צו מיין אַרבייט?

— עס געהערט זיך אייך אָן. האָט דער ל׳ץ ניט אויפֿגעהערט צו שפּאַסען: אין דער טרוקעניש וועלען זיך ביי אונז די שטיוועל אַזוי ניט רייסען און איהר וועט האָבען וויינינער לאַטעס צו לייגען.

— וועט ער נעהען נייע! האָט זיך געפֿונען צווישען חברה נאָך אַ ל׳ץ.

— קיין נייע קען ער נעביך נישט, ווי קומט ער דערצו, דאָס איז אַ געבוירענער לאַטוטניק.

— נישקשה, ער וועט זיך אויסלערנען! ער האָט אַ גרויסען שטערן.

אַלע האָבען געלאַכט.

דאָ האָט זיך שוין אברהם ניט געקענט איינהאַלטען. מען האָט איהם אָנגעגריפֿען אין ביין אַריין און ער האָט זיין גאַל אַרויס געגאָסען:

— ליידאַקעס, וואָס מיינט איהר אַייך? איהר וועט די וועלט איבערמאַכען?! אַזוי לאַנג קרענקט איהר ווי לאַנג עס וועט נאָך זיין בלאָטע, איהר וועט נאָך אָנקומען צו מיר מיט אייערע צעפּוילטע שטיוועל פֿעריכטען, די הויט וועל איך פֿון אַייך דאַמאָלס שינדען, די הויט.

— הוררראַ! האָט עפּיס איינער אַ יונגאַץ אויס געשריען אין דער צופֿריעדענער עולם פֿון ברוק האָט פֿרעהליך אונטערגעהאַלטען און דער ל׳ץ האָט געשריגען העכער פֿאַר אַלעמען.

— ר׳ אברהם! אויס בלאָטע! עס וועט ניט זיין מעהר קיין בלאָטע, אויס בלאָטע!... ה ו ר ר ר ר אַ!

אין דעם קומענדען אָסיען איז דער ברוק נאָך ניט פֿערטיג געווען, די בלאָטע איז געווען די זעלבע, נאָר ר׳ אברהם׳ן איז שוין ניט בעשערט געווען קלייבען נחת פֿון איהר און פֿערדיענען צעהנערליך: די לעצטע סצענע אויפֿ׳ן מאַרק האָט אויף איהם זעהר שלעכט געווירקט, ער איז נאָך דעם אַרומגעגאַנגען אַ פּאָר וואָכען אַ קראַנקער און האָט זיך אַ וועק געלעגט אין בעט און איז געשטאָרבען.

די וואָס זענען געווען ביי זיין יציאת־נשמה, האָבען לאַכענדיג דערצעהלט, אַז זיינע לעצטע ווערטער זענען געווען:

גזלנים! אויס בלאָטע!...

דערפֿאַר אָבער אין אַ יאָהר נאָך זיין טויט איז דער ברוק פֿערטיג געוואָרען און פעשע וועלכע האָט עס דערלעבט צו זעהן פֿלעגט שטענדיג בעדויערען איהר אַלטען בזה הלשון:

אָרומער אברהם! דו וואָלסט איצטער אויפֿשטעהען פֿון קבר און וואָלסט אַ קוק טהון וואָס פֿון דער בלאָטע איז געוואָרען, וואָלסטו נאָך אַמאָל געשטאָרבען...

אברהם רייזען.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

די אבטיילונגען פון יוד :

1 **לייט־ארטיקלען** ווערען בעריהרען די וויכטיגסטע צייט־פראגען אין יודענטהום.

2 **פובליציסטיק** — בעזאנדערע ארטיקלען איבער פערשידענע פראגען וואס געהערען זיך אן צום יודישען לעבען פון דער עקאנאמישער און גייסטיגער זייט; אויך איבער וויכטיגע ענינים וואס בעריהרען דעם גאנצען כלל ישראל אדער נור א טהייל אין א געוויסער מדינה אדער אפילו נור אין א געוויסער קהילה.

3 **פאליטישע איבערזיכט.**

4 **די יודישע וועלט** — קורצע בעשרייבונגען פון אלע וויכטיגע נייעס וואס קומען פאר אין דער יודישער וועלט אין אונזער יודיש לעבען אין פערשידענע לענדער.

5 **אלגעמיינע וועלט נייעס** — די וויכטיגסטע נייעס וואס געשעהען אין לעבען פון אנדערע פעלקער אדער וויכטיגע פאקטען וואס האבען א געוויסע שייכות צו יודען און יודענטהום.

6 **צייטונגס שטיממען** — בעשפרעכונגען איבער דעם וואס ווערט אין פערשידענע צייטונגען געשריבען וועגען יודישען פאלק.

7 **איבער שטעדט און שטעדטליך** — איבערזיכט איבער דאס טעגליכע יודישע לעבען אין דער פראווינץ.

8 **בעלעטריסטיקע** — ראמאנען און ערצעהלונגען פונ'ם יודישען לעבען אין היינטיגע צייטען; אויך היסטארישע פון אמאליגע צייטען, פון די וויכטיגסטע עפאכען פון אונזער געשיכטע.

9 **שירים** — פאלקסגעדיכטע און נאציאנאל ליעדער.

10 **היסטארישע** — אויסער ערצעהלונגען פון דער יודישער געשיכטע אויך היסטארישע מאנאגראפיען און ארטיקלען וואס קענען געבען א קלארען בעגריף פון געוויסע וויכטיגע צייטען אין אונזער היסטארישען לעבען.

11 **ביאגראפיעם** — לעבענסבעשרייבונגען פון אונזערע גרויסע יודישע לייט אין פערשידענע צייטען וואס האבען געמאכט יעדער אין זיין צייט א שטארקען רושם אויפ'ן יודישען לעבען.

12 **ארץ ישראל** — אפטע ריכטיגע ידיעות פון אלעס, וואס עס קומט פאר אין אונזער הייליגען לאנד. בעשרייבונגען פון די קאלאניעס. אויך דאס לעבען פון אונזערע ברידער אין די שטעדט.

13 **פאפולארע וויסענשאפטליכע ארטיקלען** — איבער פערשיעדענע וויסענשאפטליכע זאכען וואס האבען א געוויסע נגיעה צום יודענטהום, אדער קענען בעזאנדערס ניצליך זיין אין לעבען פאר אונזערע יודישע לעזער.

14 **קריטיק** — בעטראכטונגען איבער ביכער וואס זענען געשריבען אין זשארגאן אדער אויך אין אנדערע שפראכען אויב זייא זענען נוגע צום יודענטהום.

15 **פעליטאנען.**

אין דעם „יוד" בעטהייליגען זיך די בעסטע יודישע שרייבער:

א-ד-ם — אמת — בן עמי — ברזילי — בריינין, ר. — בת קול — בן ציון ש. — ביאליק ח. נ. — דינעזאהן י. — הורוויץ ש. ל. — הורוויץ ח. ד. — הורוויץ מנחם מענדעל — האדרעי אבגד — דר. ווערנער ש. — ווארשאווסקי מ. מ. — וויסבערג י. י. — ווארטסמאן י. — זאמאשטשין פ. — זילבערבוש דוד ישעיהו — י-ף ק-ר — יכנה"ז — יפה ל. — יעקב בן יוסף — י. ג. — ד"ר כהן ל. — לילענבלום מ. ל. — לעווינסקי א. ל. — לאזארעוו — מענדעלי מוכר ספרים — מאירזאמען מ. — ד"ר נארדוי — ספעקטאר מ. — פרץ י. ל. — פרוג י. — פרידבערג א. ש. — פרענק ע. נ. — ציטראן, ש. ל. — קליינמאן מ. — רבניצקי — ראזענפעלד ש. — ראזענפעלד מאריס — ראבינאוויטש א. ז. — רייזין א. — רחל ברכות — רייזבערג י. ד. — שלום עליכם — ד"ר שמוקלער יצחק — שטיינבערג י. —

די לעזער קענען זיכער זיין, אז מיר פון אונזער זייט וועלען זיך ווייטער אויך די גרעסטע מיהע געבען, אויף וויפיעל אונזער כח וועט טראגען, צופריעדען צו שטעלען און ניצליך צו זיין מיט אונזער בלאט פאר אלע קלאסען יודען, אז יעדער זאל אין איהם געפינען פיר זיך וואס אינטערעסאנטעס, ווער אויפקלעהרונג איבער געוויסע פראגען, ווער נוטע אונטערהאלטונג און ווער ריכטיגע נייעס פון וואס עס טהוט זיך אין דער יודישער אדער אלגעמיינער וועלט, קורץ געזאגט אונזער צוועק איז

☞ דעם „יוד" ☜

צו פערגרעסערן און צו פערבעסערן כדי אונזער פאלק מעהר נוצען צו ברענגען.

יעדער דארף אבער פערשטעהן, אז אויסצופיהרען אונזער גוטען ווילען אין גאנצען, העננט אב נישט נור פון אונז אליין נאר אויך פון די לעזער און די אבאנענטען און אין זייער געטריישאפט צו אונזער צייטשריפט; יעדער ברויכט צו פערשטעהן, אז דאס געזונדע ניצליכע לעבען פון א צייטונג העננט אב פון די מיטלען, וואס גיבען איהר די אבאנענטען און דעריבער איז נויטווענדיג, אז די אלע וואס פערשטעהען די וויכטיגקייט פון אונזער צייטשריפט זאלען זיך מיהע געבען, יעדער אין זיין שטאדט, אין זיין געגענד, צווישען בעקאנטע און נישט בעקאנטע פארברייטען אונזער צייטונג, אז עס זאל זיך פערמעהרען די צאהל אבאנענטען פון „יוד"; דאדורך וועט יעדער ברענגען נוטצען דעם כלל און אויך אין געוויסע בעציעהונגען זיך זעלבסט.

יעדער אבאָנענט דאַרף זיך בעטראַכטען ווי איין אַקציאָנער; ווי איין שותף פֿון דער צייטונג, דען וואָס מעהר דער „יוד" וועט האָבען אַבאָנענטען וועלען די לעזער בעקומען מעהר דיווידענד אָדער ר ו ה, דורך דעם וואָס די צייטונג וועט פֿערגרעסערט ווערען ביי דעם זעלבען פּרייז אָדער נאָך זאָגאַר אַ בּיליגערען פּרייז.

אויך אין דעם ערשטען יאַהרגאַנג פֿון דעם „יוד" האָבען מיר געגעבען אונזערע אַבאָנענטען פֿיעל מעהר ווי מיר האָבען צוגעזאָגט: אַנשטאַט 24 נומערען בעקומען די יאָהרליכע אַבאָנענטען 28 נומערן, אויסערדעם איין עקסטראַ בלאַט וועגען קאָנ־גרעס, און אויך אַ בעזונדער בוך „וואָס טהוט זיך אויף דער וועלט" אַלס פּרעמיע (דאָס בוך יועט קירצליך פֿערטיג אין דרוק און צושיקט ווערען אַלע יאָהרליכע אַבאָנענטען).

נאָר אַ סך מעהר וועלען מיר געבען די אַבאָנענטען דאָס 2־טע יאָהר,

אנשטאט א בלאט איין מאהל אין צוויי וואכען

וועלען דיא אבאנענטען בעקומען א נומער יעדע וואך

דאָס הייסט אַלזאָ צוויי מאָהל אַזוי פֿיעל, און האָטש דיא הוצאות ווערען דאַדורך פ ע ר ד א פ ע ל ט, האָבען מיר נור פֿערגרע־סערט דעם פּרייז מיט 1 רובל, וועלכער וועט קוים דעקען די פּאָרטאָ און עקספּעדיציאָנס קאָסטען וואָס וועלען קאָסטען דאָפּפּעלט. מיר ווייסען גוט וואָס פֿאַר אַחריות מיר נעהמען אויף זיך, נאָר מיר האָפֿען אַז די הילף און דער גוטער ווילען פֿון אונזערע גע־טרייע לעזער און אַלע פֿאָלקספֿריינד וועט אונז ביישטעהן, אַז מיר זאָלען די געוויסע וויכטיגע און ניצליכע זאַך קענען אויספֿיהרען.

נאָך אַ קליינע בעמערקונג:

דיא עקספּעדיציע אַרויס צו שיקען די צייטונג איז יעצט ביי אונז איינגעפֿיהרט מיט נייע גוטע אָרדנונגען אַז יעדער זאָל בעקומען די נומערען פּינקטליך אין דער צייט, נור דאָך ווענדט זיך אויך פֿיל אין די אבאָנענטען, אַז די אָרדנונג זאָל האַלטען. די אַבאָנענטען קענען זיך גאָר נישט משער זיין וואָס עס קומט אַרויס דערפֿון אַז זיי פֿאַרשפּעטיגען מיט דעם אויסשרייבען, דערפֿון קומען ארויס אַלע טעותים, דאָס איז נישט ליעב נישט אונז, נישט די אַבאָנענטען, אויך איבער דעם פֿערשפּעטיגען קענען מיר קיינמאָל נישט וויסען ריכטיג וויפֿיעל עקזעמפּלארען צו דריקען, אָדער מע דריקט צו וועניג פעהלען נאָכהער אויס נומערען, אָדער מע דריקט מעהר, האָט מען אומזיסטע הוצאות, דעריבער בעטען מיר אַז יעדער זאָל זיך סטאַרען אויסצושרייבען די צייטונג וואָס פֿריהער, כדי מע זאָל קענען באַצייטענס אַנגרייטען אַלעס וואָס נייטיג, דאַן וועט יעדער בעקומען די צייטונג פּונקטליך צום טאָג.

א בקשה.

איינס פֿון די שטענדיגע הכנסות ביי אַ צייטונג איז אויך מודעות (אַנאָנסען) פֿון פֿערשיעדענע געשעפֿטען; און פֿאַר די געשעפֿטען איז אויך ניצליך זייערע מודעות זאָלען זיך דרוקען אינ'ם „יוד", דען דאָס איז די איינציגע צייטשריפֿט וואָס ווערט גע־לעזען אונטער אַלע קלאַסען יודען, און דעריבער בעטען מיר אונזערע פֿריינד, אויך דאַרין אונז בעהילפֿיג צו זיין און אונז צו שיקען אַנאָנסען.

צו דעם צוועק דרוקען מיר אויך דאָ דעם פּרייז פֿון אַנאָנסען.

פֿיר איינמאל דרוקען: יעדע קליינע שורה פעטיט 10 קרייצער, 10 קאָפּ., 20 פּפֿעניג.

פֿיר מעהרערע מאָל דרוקען בעדייטענדער ראַבאַט.

דער אבאָנאמענט פרייז פיר רוסלאנד:

יאֶהרליך 5 רובל, האלביאֶהרליך 3 רובל, פֿיערטעליאֶהרליך 1.50 רובל.

פֿאַר דיא יאֶהרליכע אַבאָנענטען מאַכען מיר אַ פֿערגרינגערונג, אַז זיי קענען די 5 רובל אויסצאַהלען אין 3 ראַטעס, היינו: ביים אבאָנירען (ביז 1 יאנואר 1900) 2 רובל, דען 1 אפריל 2 רו"כ, און די לעצטע ראטע 1 רובל דען 1 אויגוסט.

ווייניגער ווי אויף א פירטעל יאהר קאן מען נישט אבאנירען.

די אלע אַבאָנענטען וואָס וועלען אויסשרייבען דעם „יוד" אין די חדשים נאיאבר און דעקאבר אויף דעם נייען יאהר 1900 וועלען בעקומען א ו מ ז י ס ט אלע נומערען וואָס וועלען ערשיינען פֿון דעם טאָג וואָס עס וועט אָנקומען זייער געלד ביז צו ניי־אָהר.

זיך צו ווענדען אין „פֿערלאַג אחיאסף"

Издательство „АХІАСАФЪ", ВАРШАВА (Почтовой ящикъ Nr. 25)

פערזענליך: טווארדא נו' 6 וואהנונג 11.